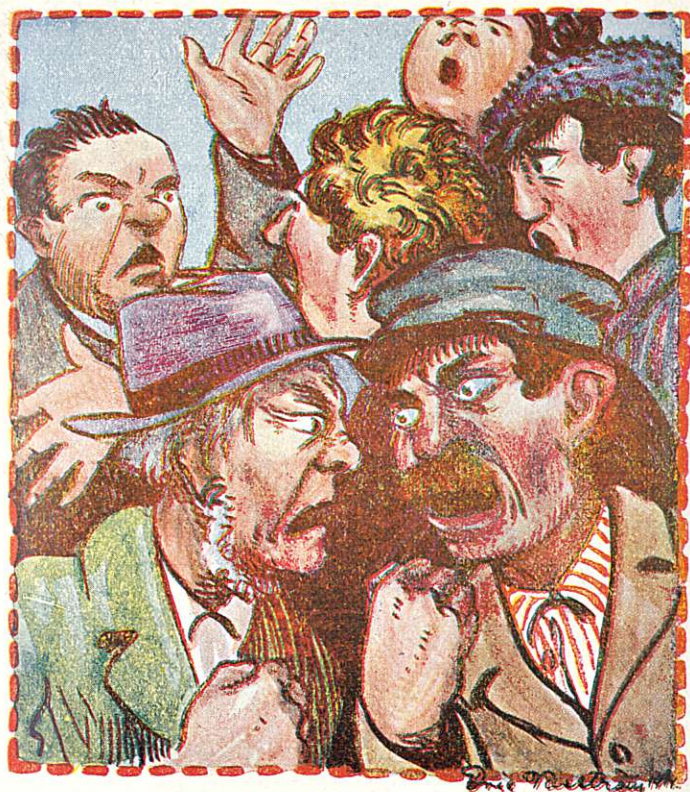

SOTAINEN TARINA

KERTOMUS HEINÄRANNALTA

VÄINÖ KATAJA

KARISTO

50P

KARISTON 50 P.N. ROMAANEJA N:o 40

SOTAINEN TARINA

KERTOMUS HEINÄRANNALTA

KIRJOITTANUT

VÄINÖ KATAJA

KUSTANTAJA

ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

HÄMEENLINNA 1914
O.-Y. HÄMEENLINNAN UUSI KIRJAPAINO

I

Heinärannalla jauhettiin yhä siitä osuusmeijerin paikasta.

Kokouksia oli pidetty vähä väliä ja yksimielisyyteen oli koetettu päästä, mutta turhaan.

Moni jo väsyi, ei saapunut kokouksiin ja kun kysyttiin, että mikset tullut kokoukseen, niin kirosi vastaukseksi. Eikä sanonut välittävänsä koko hommasta.

Entiset, meijerille sopiviksi katsotut paikat Kuusimäen Kaisan Lammashaka ja Pikku-Herralan rantavainio olivat kumpainenkin tulleet hyljättyiksi.

Uutta sopivampaa paikkaa haettiin.

Aika kului. Vuosi meni, toinen alkoi. Pikku-Herralan rantavainiolla äkättivät meijerirakennuksen hirret paljaan taivaan alla ja kivet painuivat Kuusimäen Kaisan pehmeäpohjaiseen lammashakaan. Meijeriä käytettiin vuokrahuoneissa ja suuri ahtaus siellä vallitsi.

Ja kaikilla oli nyt selvillä, että oma, ajanmukainen meijeri on rakennettava.

Mutta mihin?

Ääniä alkoi kuulua, että rakennetaan Savukylään . . .

Monta painavaa seikkaa puhui Savukylän puolesta. Matka meijerialueelta Savukylään oli yhtä pitkä kaikilta suunnilta! Siinä oli jo verraton etu, niin etteivät toiset päässeet rähisemään siitä, että he joutuvat liian kauvas meijeristä. Toiseksi oli Savukylä likempänä rautatieasemaa ja sekin seikka piti ottaa huomioon. Kolmanneksi uskottiin vettä Savukylässä olevan runsaasti . . .

Innokkaista miehiä alkoi hommaan ja kulkivat pitkin meijerialuetta, koettaen tavuttaa mieliä Savukylän puoleen.

Merkillisesti olivatkin ennen jäykät ja itsekkäät mielet pehminneet. Ei ollut monta vastaanpanijaa. Savukylä sai puoltajia joka puolueesta. Ainoastaan Mallikylästä kuului napinaa ja Maaherran Heikki pani jyrkän vastalauseen.

Ja taas kului aikaa. Mutta joka päivä ja joka hetki osuusmeijerin tarpeellisuudesta puhuttiin. Missä kaksi ja kolme kokoontui, niin siitä meijeripaikasta heti alussa puhe tuli ja siihen päättyikin.

Sillä joka viikko saatiin kokea kuinka paljon vahinkoa jokainen saapi kärsiä huonon ja sopimattoman meijerihuoneuston takia. Voin hintaa poljettiin ja muistutuksia sateli kuin rakeita. Milloin oli voi „hapanta“, milloin oli siinä „piimänmaku“, milloin „kalanhaju“ ja pistemäärät aleniivat . . .

Tilit tulivat yhä huonompia ja maidon hinta laski niin, ettei koskaan ollut niin alhainen ollut. Sitäpaitse nousivat kulut hirmuisesti, kun koneet ja muut kampeet olivat vähä väliä rempallaan. Sattui päiviä, ettei separaattori lähtenyt pyörimään mihinkään päin, vaikka Heinärannan ja Savukylän vankimmat miehet voimansa takaa yrittivät. Ja milloin halkesi kirnu ja kaikki kerma sinkosi meijerskalle vasten silmiä ja levisi pitkin meijerin likaista ja lahoa lattiaa.

Jo tuosta surkeudesta piti loppu tuleman!

Että pitääkin ihmisten oleman niin tyhmiä, etteivät omää parastaan ymmärrä!

Nyt piti saada suuri yhteinen kokous ja siinä kokouksessa sitten päätetään, että meijeriä ruvetaan rakentamaan Savukylään.

Savukylää puolsivat nyt kaikki ja sydämestään toivoivat, että viho viimein oma meijeri rakennetaan.

— Entäs Mallikylän miehet, jotka vastustavat Savukylää?

— Jos eivät mallikyläläiset tahdo liittyä osuuskuntaan ja jos alkavat taas jarruttaa, niin saavat jäädä pois! —

Se nyt oli kerrankin viisasta puhetta!

Kymmenen vuotta on jo omaa meijeriä hommattu, — kymmenenä vuotena on kokouksia pidetty, mutta paikkaa, johon meijeri rakennetaan, ei vaan löydetä...

Jaa... se on helvettiä!

Mutta nyt!

Nyt siitä tulee ja jos ei nyt tule niin ijäksi päiväksi jääpi koko homma!

Kirkonkylän Kauppila kirjoitti konsulentille kirjeen ja pyysi saapumaan kokoukseen, josta riippui Heinärannan osuusmeijerin elämä tai kuolema. Mainitsi kirjeessään, että on hyviä toiveita siitä, että nyt viho viimein on löydetty meijerirakennukselle paikka, joka miellyttää kaikkia ja jonka suhteen näyttää kaikilla olevan sama

ajatus. Niin että terve tulemaan, herra konsulentti!

Konsulenttia vähä nauratti, sillä hän tunsijo ennestään heinärantalaisten yksimielisyyden. Mutta hän kirjoitti kuitenkin Kauppilalle vastauksen ja lupasi tulla määröpäivänä . . .

Ja kokous oli kuulutettu maaliskuun 5 päiväksi ja siitä lähetettiin suullisia ja kirjallisia tietoja kaikille kulmille, jotta kukin saisi siitä tiedon.

Yksimielisiä oltiin. Erkkilän Anaski ja Mäenpään Ulrikkikin olivat kaikki entiset unhoittaneet ja innostuneet uudestaan.

— Kun ei ennen ole hoksattu, että Savukylässä sopivin paikka on meijerille! —

— Niin, kun ei ole hoksattu!

— Kuka sen viimein nyt huomasi?

— Niin. Kuka sen lieneekin ensiksi hoksannut?

Sitä ei tietty eikähän se pääasia ollut-

kaan. Pääasia oli se, että nyt vihdoinkin oli sopiva paikka löydetty.

Mallikylästä kyllä kuului ääniä, ettei siellä ole niitä, jotka kannattavat Savukylää, mutta siitä eivät toiset olleet millänsäkään. Tulkoot kokoukseen vastustamaan, jos tahtovat!

*

Päivää ennen jo saapui konsulentti.

Hän oli varannut aikaa ottaakseen selvän uudesta meijeripaikasta, joka oli katsottu Savukylän Ollin-vainioon.

Paljon miehiä seurasi konsulenttia, kun hän kokouspäivän aamuna lähti Savukylän Ollin-vainiota tarkastamaan.

Ja kokoukseen saapui lukuisasti väkeä likeltä ja kaukaa ja yksimielisiä oltiin siitä, että Savukylän Ollin-vainio on paras paikka ja kaikille sopiva.

Ja kokous alkoi. Konsulentti puhui ensin meijereistä yleensä ja osuustoiminnasta erittäin. Hän selitti esimerkkejä muilta

paikkakunnilta, joihin osuusmeijerit olivat hyvinvointia ja toiminta-intoa lisänneet. Ja sitten hän numeroilla todisti, kuinka suurta vahinkoa heinärantalaiset olivat itselleen saattaneet kuin niin monen monta vuotta olivat riidelleet . . .

Kauheita summia olivat! Mutta jokainen myönsi, että niin on.

Sitten sanoi sanansa Ollin-vainiosta.

Erittäin sopiva paikka se oli hänenkin mielestään. Verraten ennen esitettyihin paikkoihin oli Ollin-vainiolla monta etua.

Ja koko Savukylä meni takaukseen siitä, että vettä on . . . että juuri Ollin-vainiossa ovat maailman parhaat vesisuonet . . .

— Vesi tietysti on pääasia, — jatkoi konsulentti. — Mutta kuten kaikki vakuuttavat on Ollin-vainiossa vesi hyvin matalassa ja laadultaan erinomaista . . .

Ja hän puolusti lämpimästi Ollin-vainiota ja kehoitti heti ryhtymään toimeen.

Kenelläkään ei ollut vastaan sanomista. Kokouksen menokin oli hiljaista kuin kirkossa. Ainoastaan jotkut mallikyläläiset, jotka olivat saapuneet kokoukseen, poistuivat sieltä synkein silmin ja happamin naamoin.

Siis vihdoin: Heinärannan osuusmeijeri oli päätetty rakentaa Savukylän Ollin-vai-nioon!

Hurraa!

Kaikki toimihenkilöt valittiin ja rakennushommaan päätettiin alkaa heti.

Iloisesti jutellen kävelivät miehet kokouspaikalta ja siunasivat sydämessään konsulenttia, joka ystävänä tuli ja rauhaan ja yksimielisyyteen kehoitti.

Nyt vihdoin! Ja monta vuotta oli jauhettu ja riideltu, ja monet tuhannet, jotka nyt povea lämmittäisivät olivat menneet kaiken maailman tietä! Sen onnetoman ja kelvottoman käsimeijerin takia!

Niin toiset.

Mutta Mallikylän miehiin liittyi Pikku-Herrala ja Jauholan Petteri ja synkkinä miehinä kävelivät.

Mitä parempi oli Savukylän Ollin-vainio kun Pikku-Herralan rantavainio?

Siinä oli kysymys. Ja mikä oli pohjasyynä siihen, ettei Pikku-Herralaan meijeriä rakenneta, kuten jo vuosia sitten päätettiin? Herralan palstalle olivat jo hirret ajetut, siihen oli suurilla kustannuksilla kaivettu kaivo, jossa riittäisi vettä vaikka koko pitäjälle.

Ja Pikku Herrala, Jauholan Petteri ja mallikyläläiset päättivät, että kaikki mitä ihmisen voimassa on, he yrittävät, ettei meijeriä Savukylään rakenneta . . .

Ja heillä on valtaa ja voimaa!

Ja saadaan nähdä, kuinka käy ennenkun leikistä luovutaan!

II

Savukyläläiset olivat hyvillään. Meijerirakennus tulisi komistamaan koko heidän kyläänsä, joka samalla nousisi arvossa. Siitä olisi sitä paitsi aineellistakin hyötyä joka talolle.

Ja kovin hyvillään olivat.

Omilla varoillaan kustansivat he Kaivo-lisakin naapuripitäjästä vesisuonia tutkimaan, jotta kaivo osattaisiin kaivaa parhaan vesisuonen kohdalle. Sillä monen pitäjän viisain kaivonpaikan tarkastaja oli tämä Kaivo-lisakki, jonka neuvoa paljon kysyttiin.

Ja lisakki saapui pian, sillä kiire oli. Rakennushommiin alettaisiin heti, kun saataisiin kaivon paikka ensin tietoon.

Ollin-vainio, joka meijeripaikaksi oli katsottu, oli kylän takana, josta oli loiva myötäle alas kylään, joka oli joen törmällä. Ammoisista ajoista oli Ollin-vainiota pidetty taattuna vesipaikkana. Siellä oli lähteitä viljalti ja maa oli kovaa ja someroista. Mökkiläisillä, joita Ollin-vainiossa asui paljon, oli jokaisella oma kaivonsa ja niin matalassa oli vesi, että kun syllän verran kaivoi kuoppaa, alkoi siihen pulputa vettä, että kaivaja sai kiirehtiä pois kuopasta. Ja sitten vesi niin kirkasta kuin viina ja pysyi kesät talvet samanlaisena.

Semmoista vesipaikkaa ei ollut koko Heinärannalla!

Ja siihen mökkien alapuolelle meijerirakennus tulisi! Jo siinä vaan vettä olisi.

Kaivo-lisakki saapui pajunoksineen ja lausui jo ennenkuin oli koettanutkaan, että hän näkee jo „maan muodostakin“, että vesisuonet ovat likellä.

Koko Savukylä oli katsomassa Iisakin tarkastusta. Sitä paitse olivat läsnä kaikki rakennustoimikuntaan kuuluvat henkilöt.

Oli talvinen päivä ja paksu lumi maassa, mutta Iisakki vakuutti, että vesisuonet ilmoittavat itsensä *hänelle* minä vuoden aikana hyvänsä.

Juhlallista oli.

Sillä väkijoukko ympäröi Iisakin niinkuin rippivieraat papin ja juhlallisessa äänettömyydessä seisottiin.

Ja Iisakki seiso i hetken kaksahaarainen paju kädessään. Hän oli totisen ja tietävän näköinen, mulkoili silmillään, supatteli suullaan ja huiskutteli pajua ilmassa. Väliin loi merkitsevän katseen taivaalle, väliin taas tuimasti maahan ikäänkuin tah-toisi maan läpi nähdä.

Ja sitten alkoi kokeensa. Etukumarassa lumessa kaahlaen ja pitäen reisiensä varassa molempia pajunhaarukoita, rupatteli hän itsekseen . . .

Silloin nousi paju yht'äkkiä pystyyn. Sen näkivät kaikki ja hämmästyivät.

Ja lisäksi jätti pajun siihen pystyyn ja puhui juhlallisesti:

— Tähän paikkaan juuri, jossa tämä pajun oksa on pystyssä, — tähän paikkaan juuri kaivakaa kaivonne ja vettä saatte niin runsaasti kuin ikinä tahdotte...

Ja miehet ihmettelivät ja pystyttivät pajun viereen pitkän riu'un.

— Ja minä olen tehtäväni tehnyt, — sanoi lisäksi. — Ruvetkaa töihin!

Ja lisäksi maksettiin palkka ja kyyditettiin takaisin omaan pitäjääseen.

Seuraavana aamuna aloitettiin työ.

Ja kova homma alkoi muutenkin. Talvitién veljekset ottivat urakalla kaivon kaivaakseen ja siihen tarvittavat hirret aikoi rakennustoimikunta pian paikalle toimittaa.

Kiire oli ja vauhdissa oltiin.

Ja innostus nousi nousemistaan. Savukyläläiset olivat hyvillään. Ja jopa meni-

vät niin pitkälle hyväntahtoisuudessaan, että lupasivat ilmaseksi siirtää kaikki Pikku-Herralan palstalla olevat rakennushirret Ollin-vainioon, vaikka matkaa oli neljättä kilometriä.

Ainoastaan Säkkijärven Olli pysyi kylmänä eikä aikonut sekaantua koko rakennushommaan.

Ja kolmen miehen voimalla kaivettiin kaivoa, monella hevosella ajettiin kaivonkehäpuita ja liikettä ja hossia tuli yht'äkkiä ennen hiljaiseen Savukylään.

— Ennenkuin käki kukkuu on jo meijerirakennus kehillä, — puhuttiin hyvillään.

— Epäilemättä! Kaivo on jo puoliväliin valmis!

*

Mutta harmissaan ja hammasta purren murjottivat mallikyläläiset ja Heinärannan Pikku-Herrala ja Jauholan Petteri.

Tämä oli sikamaista osuuskunnan varojen tuhlaamista! Valmis, vesirikas kaivo oli Pikku-Herralassa! Rakennushirret siinä vieressä ja kivet likellä, Kuusimäen Kaisan lammashaassa!

Ei ole kuultu, ei nähty hullumpaa yritystä kun tuo, että aloitetaan uuteen paikkaan! Tuhlataan osuuskunnan vaaroja kaivoon, joka tulee maksamaan satoja! Ja itse meijeri sitten Savukylän Ollin-vainioon, joka on melkein kuin Siperiaa!

Ei sovi!

Vastaan pitää panna vaikka paita päältä menisi!

Ja vastustajien joukkoon liittyi myöskin Säkkijärven Olli Savukylästä.

Mutta mitä tehdä?

Pikku-Herrala oli asiaa jo kauvan miettinyt yhdessä Mallikylän isäntäin kanssa, mutta eivät vielä olleet mitään erinomaista hoksanneet. Ja kiire oli. Sillä voisi tapahtua minä päivänä hyvänsä, että

savukyläläiset ajavat roikassa hirsiläjille ja alkavat niitä siirtää Ollin-vainioon! Ja sitten olisi ehkä myöhäistä!

Päivät kuluivat. Alkoi kuulua huhuja, ettei Ollin-vainiossa vesi olekaan niin likellä kuin oli luultu ja uskoteltu osuuskuntalaisia. Maa oli niin kovaa ja kivistä, ettei siitä saatu eräksi kuin pieniä muruja eikä vettä vielä ollut tippaakaan . . .

Siitä saivat Pikku-Herrala, Jauholan Petteri ja mallikyläläiset vettä myllyynsä. Siinähan oli jo mainio pykälä. Ei olekaan vettä Savukylän Ollin-vainiossa!

Kiire tuli. Nyt piti toimia, sillä meijeripaikka riippui nyt hiuskarvan nokassa!

Mallikylän parhaat isännät kokoontuivat Pikku-Herralaan ja neuvottelua ruvettiin pitämään.

— Jos saisimme puolellemme kirkonkylän Kauppilan, Sipillan-kylän Mäenpään Ulrikin ja Erkkilän Anaskin, niin voitto olisi meidän, — sanoi Mallikylän Maaherra

— Niin olisi, — myönsivät toiset.

Mutta Pikku-Herrala, joka oli isoääninen ja liukas mies tokasi:

— Minä kyllä saan ne puolelleni, kun selitän asian! —

— Mitä aiot selittää? kysyivät toiset.

— No sanon, ettei tule vettä tippaakaan!

— sanoi Herrala.

Ruvettiin miehissä miettimään ja päätettiin siihen tulokseen, että agiteeraus on parasta. Se auttaa. On se nähty ennenkin, että entiset päätökset ovat purjetut!

Ja päätettiin, että Mallikylän Maaherra, joka oli viisas ja maltillinen mies, menisi puheille. Ensin kirkonkylään, sitten Sipilän kylään. Kautta rantain ja varovasti olisi puhuttava ja selitettävä, että hullusti käy, jos Ollin-vainioon meijeri rakennetaan: vettä ei ole senkään vertaa, että kasvonsa pesisi . . .

Ja yksimielisesti päätettiin, että Maaherran on heti lähdettävä liikkeelle.

Mutta mitä on tehtävä jos Savukylän miehet tulevat hirsiiä Ollin-vainioon noutamaan?

Siinä oli kamala kysymys. Ja joku tiesi vielä kertoa, että savukyläläiset olivat aikoneet nyt aivan heti aloittaa hirsien ajon, ehkä jo tällä viikolla.

— Niin, eipä tiedä, vaikka jo huomenna tulisivat, — sanoi Herrala, kovin kiusassa.

— Niin, kuinka lienee?

Paha oli niin, paha näin. Kokouksen päätös oli selvä: hirret siirretään Pikku-Herralasta niin pian kuin mahdollista Savukylän Ollin-vainioon.

— Olisiko mitään pykälää, jonka nojalla voisi kieltää?

Sitä ei kukaan tiennyt. Mutta yht'äkkiä hoksasi Maaherra ja virkkoi:

— Ei auta muu, mutta nyt on käännettävä Horsluntin puoleen. Siinä on mies, joka kaikki tietää ja kaikki ymmärtää...

Siinä on pelastus! Horslunti kyllä hoksaa mitä on tehtävä.

Ja Horsluntin puheille valittiin Pikku-Herrala.

— Kyllä tulee asia toimeen, — vakuutti Pikku-Herrala, hyvillään luottamustoimesta.

Pitkään ei jouduttu jaarittelemaan tällä kertaa. Oli kuin hengen hätä. Heinäranan maailmankuulu osuusmeijeri joutuisi lopultakin Savukylään — Siperiaan!

Ja kiireesti lähti Mallikylän Maaherra ajamaan kirkon kylälle ja Sipillan kylään päin.

Mutta näppärästi oli Pikku-Herralakin liikkeellä. Pesi kasvonsa, kampasi hiuksensa, vaihtoi paremmat kengät ja pani uuden takin yllensä.

Ja lähti, vinkeästi kävellen, ja suu jo valmiiksi aukastuna Horsluntin puheille.

Mutta raittilla tuli häntä vastaan Vankalan isäntä Savukylästä,

— Jahaa! Vai niin, huusi Herrala Vankkalalle jo kaukaa. — No eipä Ollin-vainioon vettä tulekaan . . . Siinä se on! Eipä tulekaan vettä! Perhana vie . . .

— Elähän nyt niin huuda! — arveli Vankkala. — Vettä on jo niin paljon, että liikaakin . . . Tule katsomaan! Oikeaan vesisuoneen osasi Kaivo-Iisakki . . .

— Valehtelet, — karjui Herrala. — Ei kuulu olevan noppaakaan . . .

— Mene siitä huutamasta! — kiivastui Vankkalakin ja lähti ruunallaan ajamaan kotokylään päin.

Mutta Herrala kääntyi vielä taakseen ja kysyi huutaen:

— Koska aiotte ruveta hirsiiä ajamaan?

Vankkala kuuli kyllä mitä Herrala huusi, mutta ei vastannut mitään. Ajeli menemään niinkuin ei olisi mitään kuullut. Herrala rääkäsi toisen ja kolmannen keran, mutta Vankkala ei vastannut sittenkään.

Herrala jatkoi matkaansa Horsluntille päin. Kiivain askelin käveli ja itsekseen höpisi . . .

Horslunti sattui olemaan kotosalla. Oli kuullut mitä meijerirakennuksen suhteen taas puuhataan.

Herrala selitti juurta jaksain, kuinka asiat ovat. Ja sanoi nyt tulleen kysymään Horsluntilta, kaikkietäväältä, mitä olisi tehtävä, ettei hirsiiä saataisi liikuttaa . . .

— Sillä — sanoi hän. — Kun kaikille tulee tiedoksi, ettei Ollin-vainiossa olekaan vettä, niinkuin muutamat hölmöt ovat luulleet, niin epäilemättä kaikki luopuvat kannattamasta Ollin-vainiota . . .

— Sehän on selvää se, — virkkoi Horslunti viisaan näköisenä.

Mutta jos nyt ennenkuin Ollin-vainion päätös on kumottu, ehditään hirret sinne siirtää, niin kuinkahan sitten käy? kysyi Herrala, silmät renkaina.

— Mitäpä siinä, — sanoi Horslunti, iva

suupielessä, — meijeri rakennetaan tietysti siinä tapauksessa Ollin-vainioon . . .

Herrala seisoi silmät suurena, seisoi kysyvän ja odottavan näköisenä.

Eikö Horslunti tietäisi pykälää, jonka nojalla voisi kieltää savukyläläisiä hirsiin koskemasta?

— Eihän niihin ole pakko antaa koskea eikä viedä mihinkään, — sanoi Horslunti.

— Kuinka sitten? kysyi Herrala, ymmärtämättä mitä Horslunti tarkoitti.

— Ei muuta kun kiellät, ettei saa koskea . . . että hirret ovat sinun maallasi . . .

— Mutta jos sittenkin ottavat? tiedusteli Herrala.

— Ole sinä vaan kovana, — neuvoi Horslunti. — Ja jos eivät sanaa tottele, niin ota kanki käteesi . . .

Herrala tuli hyvilleen. Samaa keinoa oli hän itsekin miettinyt.

— No nyt . . . no nyt . . . kyllä minä nyt!
— hoki hän hyvillään ja maksettuaan pal-

kan Horsluntille hänen neuvostaan, lähti hän hyvillä mielin kävellä viuhtomaan takaisin kotiaan päin.

Oli jo ilta, kun hän saapui kotia.

Hän oli kylällä kuullut huhuja, että Savukylässä oli valmisteltu meijerihirsiä noutamaan.

— Voivat yöllä tulla, ajatteli Herrala ja päätti pitää vahtia.

Ja koko yön oli hän vaatteissaan ja kävi vähä väliä pihalla kuuntelemassa.

Mutta eivät tulleet ja aamu alkoi valjeta.

Mutta silloin juuri ajaa hurahutti Jaakkolan isäntä Savukylästä ja käänsi hevonsensa hirsiläjälle.

Herrala juoksi kuin riivattu hänen peräänsä.

— Mitä aiot? tikasi hän, julmasti katsoen ja ääni vihasta vavisten.

— Aion ottaa tästä hirsikuorman ja viedä Ollin-vainioon, — vastasi Jaakkola tyynesti,

— Et koske niihin hirsiin! karjasi Herrala. — Lappele pian tiehesi! Hirret ovat minun maallani . . .

Jaakkola yritti nostamaan likinnä olevaa hirttä, mutta silloin tarttui Herrala puukankeen ja uhkasi lyödä pään halki, jos toinen koskee . . .

Ihmisiä sattui menemään maantiellä ja kaikki seisahtuivat kuuntelemaan julmaa karjumista ja meuhkaamista.

— Odota sinä sen tollisko! — sanoi Jaakkola ja lähti niin tyhjin rein takaisin omaan kyläänsä.

— Eipä uskaltanut koskea, — kerskaili Herrala väkijoukolle.

— Sama komento on muillekin, — mietti hän kun käveli pihaan.

Mutta levoton hän kuitenkin oli. Levotonna vartoi hän Maaherraa, joka oli mennyt Sipillankylään agiteeraamaan ja jonka oli pian määrä joutua takaisin,

Mutta Maaherraa ei kuulunut ja päivä kului illaksi.

Kului iltakin, mutta mitään ei Herrala saanut tietää.

Väsyneenä laskeusi hän myöhään illalla levolle siinä varmassa uskossa, etteivät savukyläläiset enään uskalla tulla hirsiä noutamaan ja että Maaherran agiteeraus kyllä onnistuu . . .

Ja siihen uskoon hän nukkui.

Mutta hän heräsi aamun varhaisella siihen, että kuului kulkusten ja tiukujen helinää hirsiläjiltä, kuului hevosten hirnuntaa ja miesten kovaäänistä puhelua . . .

Kauhistuneena hyppäsi hän vuoteesta ja näki akkunasta kokonaisen rykelmän savukyläläisiä hevosineen hirsiläjillä. Muutamia kuormia oli jo pantu ja toisia pantiin miesvoimalla. Savukylän vankimmat miehet olivat joukossa. Ja he nauroivat ja melusivat kuin juopuneet.

Hirmuinen hätä tuli Herralalle. Ei siihen miesjoukkoon ollut menemistä!

Hän pukeusi nopeasti ja riensi kujalle.

Savukyläläiset huomasivat hänet heti.

— Tulepa nyt tänne kankinesi! ilkuttiin hänelle. — Tulesta nyt! . . Ei olekaan Jaakola yksinään.

Ja hirveällä melulla he latoivat hirsiiä korkeat kuormat joka rekeen.

— Västinkiin toimitan teidät kaikki! — kiljui Herrala kujalta, mutta ei uskaltanut mennä likemmäksi.

Ja saatuaan kuormat valmiiksi läksivät savukyläläiset ajamaan Ollin-vainioon päin ja rallattivat mennessään.

Herrala puri hammastaan kujalla ja ki-roili itseksensä.

— Jos olisi pyssy, niin perään ampuisin, — uhkasi hän.

Hän ehti kuitenkin jo vähän lauhtua pahimmasta vimmastaan, kun näki Maaherran vihdoin palaavan agiteerausmatkal-

taan. Mutta Maaherra ei palannut yksin. Hänen reessään istui kirkonkylän Kaup-pila ja heidän perässään ajoivat Mäenpään Ulrikki ja Erkkilän Anaski ja heillä kol-mantina Sipillan kylän rikas, Naattala.

Herrala ymmärsi, tulijat nähtyään, että hyvin ovat asiat. Eivät olisi muutoin nuo miehet yhtyneet Maaherran seuraan.

Herrala riensi jo pihalle vastaan.

— Mitä kuuluu? kysyi Maaherra.

— Kummia kuuluu, — alkoi Herrala kertoa semmoisella vauhdilla, että sylki suusta roiskui. — Toistakymmentä Savu-kylän hevosta on käynyt hirsiiä nouta-massa... ja lisää taitaa, tulla perhana vie...

— Voi saakeli!

Ja Herrala, kerran vauhtiin päästyään, selitti kaikki. Selitti kuinka hän Jaakkolan kyyditsi kanki ojona pois hirsien luota. Horslunti oli neuvonut.

Mutta vieraat nousivat reestä ja niin

mentiin miehissä Herralaan ja ruvettiin miettimään.

— Jos asia niin on, ettei Ollin-vainion kaivoon vettä tule, niin onhan selvää, että rakennushomma on keskeytettävä, — sanoi Erkkilän Anaski.

— Selvää on! — myönsivät toisetkin.

Mutta kirkonkylän Kauppila sanoi:

— On kuitenkin otettava selvä siitä, tuleeko Ollin-vainion kaivoon vettä tai ei ennenkun taas päätös puretaan.

— Ei sinne tule vettä pennin edestä, — huusi Herrala.

Päätettiin, että lähdetään miehissä Ollin-vainion kaivoa tarkastamaan ja jos havaitaan, että kaivo näyttää vedettömältä, on rakennushomma heti paikalla keskeytettävä . . .

Niin päätettiin ja miehissä lähdettiin.

Herralasta Ollin-vainioon ei ollut matkaa kuin neljättä kilometriä ja pian olivat miehet tämän taipaleen ajaneet.

Kun he saapuivat Ollin-vainioon olivat siellä kaivonkaivajat kovassa touhussa, vintaten vettä kaivon kuopasta.

Kaikki kurkistelivat kuoppaan ja Maaherra kysyi:

— Näyttääkö vettä laskevan?

— Vettä tänne tulee, ettei enään saata kaivaakaan, — vastattiin kuopasta. — Kuluneena yönä oli tullut niin paljon, että koko aamun olemme saaneet lipota paljasta vettä . . .

— Ei suinkaan! sanoi Herrala.

— Varmaa se on, — vastattiin kaivon pohjalta.

Seisoivat siinä mietteissään kukin. Hirret, jotka savukyläläiset olivat tuoneet olivat asetettu mallikelpoiseen läjään siihen lähelle. Sillä siihen paikkaan oli itse rakennus rakennettava.

Ja kaivon hirsii oli valtainen pino.

Miehet miettivät ja rupesivat keskustelemaan.

— Ellei kielletä, ajavat savukyläläiset kaikki hirret tänne Ollin-vainioon, — sanoi Herrala.

— Pitäisi olla asiaa-ymmärtävä mies, joka lausuisi tästä kaivosta mielipiteensä, arveli kirkonkylän Kauppila.

— Konsulentti sen parhaiten ymmärtää, — sanoi Maaherra.

Ja kun hetken vielä puhelivat, niin päätökseksi tuli, että rakennushomma keskeytetään. Kaivoa ei kaiveta enään eikä hirsiä liikuteta Pikku-Herralan rantavainiolta ennenkun konsulentti on sanansa sanonut.

Ja Maaherra, kirkonkylän Kauppila ja Pikku-Herrala valittiin toimimiehiksi, jotka konsulentille asiasta ilmoittavat ja pyytävät tätä kaivoa tarkastamaan.

Savukyläläisille ilmoitettiin, etteivät saa hirsiin koskea, sillä muutoin heidät hitto perii.

Ja niin erottiin.

III

Hirmuinen hälinä ja meka alkoi nyt kuulua joka haaralta.

Mitä tämä merkitsee, että keskeytetään rakennushomma, kun yksimielinen päätös on, että meijeri rakennetaan Savukylän Ollin-vainioon?

Tämä on kummempaa!

— Ei siitä lopultakaan tule mitään! — sanoivat epäuskoiset.

— Ei ennen, kun on kaksi aurinkoa taivaalla! — sanoivat toiset.

Ja niin jäi kaivon kaivaminen kesken eivätkä savukyläläiset uskaltaneet enään meijerihirsiin kajota.

Aika kului, kevät alkoi tulla. Konsulentti oli vihdoin ilmoittanut, että silloin, sinä päivänä, hän saapuu kaivoa tarkastamaan. Ja sitä päivää odotettiin jännityksellä.

Mutta sillä aikaa tapahtui, että Säkki-järven Olli, jonka talo oli juuri Ollin-vainion kohdalla joen rantaa likempänä, nousi hirveään vimmaan. Olli ei kuulunut osuuskuntaan ja uhkasi meijeriä kuin ruttoa. Nyt ne olivat kelvottomat tehneet hänelle hävittömän työn! Hän oli käynyt Horsluntin puheilla neuvoja kysymässä ja Horslunti oli opastanut.

Säkkijärven Olli syytti koko osuuskuntaa siitä, että *meijerikaivo oli kaivettu suoraan siihen vesisuoneen, joka juoksi hänen kaivoonsa*. Nyt oli käynyt niin, että hänen kaivonsa kuivui ja hän lehmineen ja hevosineen kuolee veden puutteeseen. Olli tulisi vaatimaan ensiksi että Ollin-vainioon kaivettu kaivo täytetään ja lisäksi vaatimaan edesvastausta ja korvausta . . .

Semmoinen oli kanne, jonka Olli sinkosi osuuskuntaa vastaan. Horslunti oli ennustanut, että siitä tulee semmoinen oikeusjuttu, että siinä vielä moni maansa ja mantunsa menettää.

Olli itse oli kuin vimmassa ja uhkasi jokaista erikseen ja kaikkia yhteisesti.

Kauhistus valtasi arimmat. Emännät itkivät ja muutamat isännät rukoilivat, että pääsisivät pois koko osuuskunnasta, että keppikerjäläiseksi tässä tulevat köyhimmät sen onnettoman meijeripaikan takia.

Hirmuinen oli häsy ja hälinä ja sinne tänne arveltiin ja mietittiin.

Mutta julmana miehenä Olli uhkasi, että jahka kärejät tulevat, niin silloin saavat nähdä mitä Ollin-vainion kaivo osuuskunnalle maksaa.

Vielä tapahtui toinenkin asia, josta myöskin arveltiin koituvan ikävän kärejäjutun. Savukylän Jaakkola oli haastanut Pikku-Herralaa *murhayrityksestä*.

Asia oli selvä. Näkijöitä oli ollut paljon. Herrala oli huutaen ja kiroten seisonut, tukkikanki vankinta lajia lyömäasennossa, Jaakkolan vieressä ja uhannut lyödä hengettömäksi . . .

Kymmenkunta ihmistä oli seisonut maantiellä melkein vieressä ja kuulleet ja nähneet kaikki.

Raskas oli siis syytös.

Herrala hätääntyi ja kääntyi Horsluntin puoleen. Mutta Horslunti ilmoitti kylmästi, että hän jo oli ehtinyt ottaa kantajan, Jaakkolan asian ajaakseen eikä siis sopinut, että hän vastaajalle antaisi neuvoja.

Yhä suurempi hätä tuli Herralalle ja hän päätti kysyä „Pellervosta“ neuvoja, mitä „tänkaltaisessa“ asiassa olisi tehtävä. „Lukijain osastossa“ vastasi Pellervo aina ja opasti oikealle tielle.

Sieltä oli apua odotettava. Ja koska hän itse oli mainio kirjoitusmies, istui hän heti kirjoituspöytänsä luo ja kirjoitti:

„Pyydän vastausta, että mitä oli tehtävä kun tuo Savukylän Jaakkola tuli noutamaan meijerihirsiä ja Horslunti neuvoi, ettei antaa, joka olikin selvää kun hirret ovat minun maani päällä, niin minä kielisin ja Jaakkola kirosi ja haukkui minua rengassilmäiseksi pässiksi ja vastatkaa saapiko kunnan kansalaista haukkua joka maksaa kaikki verot, pääsiäisrahasta saakka, jonka kyllä kaikki tietävät, ja oli aamu varhainen ja eikä niitä ollut näkijöitä muistelen, että oli hämy, vaan Jaakkola sanoo olleen kuulijoita ja näkijöitä ja horslunti neuvoi, että lyö kangella, pyyvän ensi numerossa vastausta toivon menestystä ja pitkää ikää

ystävyydellä

Vante Pikku-Herrala.

myynyt metsää neljäntuhannen edestä.“

Hän sulki kirjeen ja kirjoitti osoitteen:

„Pellervon“ toimitus,

Helsinki

Etelä-Esplanaadinkatu 2.

Puh. 56 73.

Ja läksi itse kirjettään postiin viemään.

Sitten hän rauhottui, sillä hän tiesi, että Pellervo pitää lukijainsa puolta pienemmissäkin asioissa, jopa sitten tämmöisessä, josta ei pääse muutoin kuin västingillä. Siellä on vielä viisaimpia miehiä Helsingissä kuin Horslunti, vaikka Horsluntia luullaan kaikkitietäväksi!

*

Kun käräjäasioista kuumimmillaan juteltiin ja yhtä ja toista niistä arveltiin, tuli tieto, että konsulentti saapuikin huomenna.

Silloin unehtuivat molemmat käräjäjutut ja jännitettyinä varrottiin minkä lausunnon konsulentti antaa.

Ollin-Mikko, joka näinä vuosina oli sydämessään iloinnut siitä, että meijeririita yhä jatkui ja toivonut, että lopussa tulee semmoinen riita, että osuuskuntalaiset kynsivät silmät toisiltaan ja koko homma hajoaa, oli nytkin syrjästä seurannut tapauksia. Ja sielussaan iloinnut. Sillä nämä viimeiset käräjä-jutut jo viittasivat siihen, ettei ollut kaukana se aika, jolloin hänen ennustuksensa toteutuu.

Ja silloin se olisi päättynyt koko meijerihomma.

Mutta ei Mikkokaan kuitenkaan ollut varma vielä. Saattaa tapahtua, että sitenkin rupeavat rakentamaan Ollin-vainioon... Riippui siitä mitä nyt konsulentti arvelee Ollin-vainion kaivosta. Uskooko olevan vettä riittävästi vai ei?

Siitä se riippuu.

Aamulla varhain nousi Mikkokin ylös. Ja vaikka hän olikin päättänyt, ettei hän mene kuulemaan mitä konsulentti Ollin-

vainion kaivosta sanoo, ei hän kuitenkaan nyt pitänyt päätöstänsä.

— Voinhan sinne kävellä minäkin, vaikkei asia minua liikuta, puolusteli hän itseään.

Ja hän ajoi partansa ja pesi kasvonsa.

Oli jo kevät. Maantie oli likaisena ja hanki huovehti. Ei luistanut suksi. Paras oli lähteä kävelemällä.

Kun hän pirtistään tuli ulos, meni siitä ohi Virnemäen Heikki ja tiedusteli mihin Mikko oli lähdössä.

— Oli aikomukseni kävästä Anttilassa jaaroja kuohimassa, — valehteli Mikko.

— No tänään kuuluu nyt tulevan konsulentti sitä Ollin-vainion kaivoa tarkastamaan, että onko siinä vettä vai ei . . .

— Soo soo . . . vai niin, — sanoi Mikko, ikäänkuin ei olisi kuullut koko asiasta mitään.

— Joo, — sanoi Virnemäen Heikki ja ehdotteli Mikolle, että menisivät yhtä mat-

kaa maantielle asti. Mutta Mikko ei tahonut tällä kertaa seuraa Heikistä ja sanoi sen vuoksi, ettei hän vielä lähdekään ja meni pirttiinsä takaisin.

Virnemäen Heikki läksi yksin kylälle päin.

Mikko katseli akkunasta hänen menoaan ja kun näki Heikin kääntyvän Haapalaan ja menevän sisälle, lähti hänkin liikkeelle.

Hän kulki Kuusimäen Kaisan lammashaan poikki, aivan likeltä sitä paikkaa, jossa meijerin kivijalkakivet olivat jo vuosikausia olleet. Kuinka monta vuotta lienevät jo olleet?

Mikko koetti muistella. Ei muistanut. Varpumäen Manta oli sinä talvena rasakaana tätä nuorinta poikaa Otto Eukeenia, joka nyt jo on vankka miehenalku . . .

— Paljon siitä on aikaa, — mietti Mikko.
— Ja siitä asti on riideltä . . . eikä ole vaan sopivaa meijeri-paikkaa löydetty . . .
Näkyvät nuo kivetkin jo uppoavan maa-

han . . . ja siihen kai uppoavatkin ja tiira kasvaa päälle . . .

Tiellä näkyi olevan Savukylään menijöitä sekä jalan että hevosella.

Kun Mikko tuli tielle tunsii hän, että samassa reessä istuivat kirkonkylän Kaupila ja Mäenpään Ulrikki ja kuskipallilla Erkkilän Anaski.

Mikko liittyi jalan käveliöihin. Siinä oli Pitkärannan vanha Israelikin menossa Savukylään. Israeli oli totinen kristitty, mutta huolehti kuitenkin maallisia asioitakin. Mikosta sai hän puhe- ja matkakumppanin. Mikko, jonka usko ei ollut kylliksi vankka, — ja sen Mikko mielellään myönsikin, — pelkäsi että Israeli alkaa hänen sielunsa autuudesta kyselemään, niinkuin hänen tapansa aina ennen oli ollut.

„Sinäkin Mikko parka, joka seisot jo haudan partaalla elät synnissä ja syntiä teet . . . etkä sielusi autuutta etsi.“

Niin oli Israeli Mikkoa joka näkemällä puhutellut.

Mutta jo oli ääni muuttunut Israelin kellossakin. Ei halkastua sanaa puhunut kuolemasta eikä syntein anteeksi saamisesta. Mutta heti alkoi meijeripaikasta puhua ja näytti niinkuin vanhassa Aatamissa puhuisi.

— Kaiken tämän takana ovat mallikyläläiset, Pikku-Herrala ja Jauholan Petteri, — puhui hän. Niistä se on lähtösin ja niin saivat taas koko osuuskunnan horjumaan ja meijeri jääpi taaskin rakentamatta. Mutta se pirullisuus ja oman voiton pyyntö ja tyhmyys ja härkäpäisyys . . . Ne miehet ne nyt hajaannuksen tekevät . . . Tätä ennen olivat Mäenpään Ulrikki ja Erkkilän Anaski ne, jotka saivat hajaannuksen aikaan . . . Minä en ymmärrä mitä Mallikylän Maaherrakin ajattelee, kun tämmöisen seisauksen sai aikaan . . .

— Eikö Mallikylän Maaherra ole kristitty mies? kysyi Mikko.

— Onhan se tunnustuksessa olevinaan, vaan kuinka lienee, — vastasi Israeli ja arveli sitten:

— Näyttää, että tämä meijeririita viepi senkin vähäisen uskon, joka vielä järellä on.

— Niin on kuulunut. Sekin Jaakkolan ja Herralan murha-juttu, — sanoi Mikko.

— Jaa, Herra tiesi mikä siitäkin tulee jos vaan oikeuteen menevät, — huokasi Israeli.

— Ne ovat äkäsiä miehiä kumpanenkin, sanoi Mikko. — Eivät ne hellitä kumpikaan. Entä sitten Säkkijärven Ollin juttu?

— No Säkkijärven Ollin juttu ei taida olla niinkään vaarallinen, — arveli Israeli.

Hetken päästä sanoi Mikko:

— No saapa kuulla mitä konsulentti arvelee Ollin-vainion kaivosta . . . luuleeko olevan vettä riittävästi . . .

— Niin, saapi kuulla. Minä puolestani uskon siinä vettä olevan riittävästi — pu-

hui Israeli. — Olen minäkin käynyt kat-somassa. Vettä on. Parempaa kaivon paikkaa ei löydy Heinärannalta vaikka kai-
vaisivat vielä kymmenen kaivoa . . . Eikä siitä muut ole puhuneetkaan kuin malli-kyläläiset, Herrala ja Jauholan Petteri, joilla on riitelemisen ja rettelöimisen halu . . .

Niin juttelivat Israeli ja Mikko Savuky-lään päin mennessä.

Mutta kun he saapuivat Rantalan luo, jossa meijeri vuokralla oli, näkivät he että Rantalan pihalla oli tavallista enemmän hevosia ja miehiä. Ja saivat eräältä muorilta kuulla, että konsulentti oli Rantassa.

— Mitähän se siellä? Aikooko pitää vielä kokousta?

He poikkesivat Rantalaan. Israeli poistui siitä Mikon vierestä ja katosi väkijoukkoon. Mikko näki miehiä menevän meijerihuoneeseen ja hän seurasi perässä.

Konsulentti seisoi keskellä lattiaa ja

puhutteli meijerskaa. Kuului tiedustele-
van, monenko pisteen voita on saatu täm-
möisessä „sikaläätissä“?

Meijerska ilmoitti ja pillahhti itkemään
niinkuin lapsi, vaikka oli suuri ja lihava.

— Ei maksa vaivaa olla pahoillaan, —
lohdutteli konsulentti. — Paremmiin saatte
olla iloinen, sillä tämmöisessä huoneessa
on mahdotonta saada hyvää voita . . . Ja
merkillistä on, että olette saanut niinkin
hyvää voita.

Meijerska itkeä nyyhkytti, mutta konsu-
lentti kääntyi nyt isäntien puoleen ja sa-
noi:

— Kymmenien tuhansien vahinkoja saa-
tatte itsellenne joka vuosi, kun ette ra-
kenna itsellenne omaa meijeriä? —

Siitä pääsi hän alkuun ja alkoi „lennok-
kaan“ puheen.

Piha oli täynnä ihmisiä. Kevätaurinko
lämmitti. Konsulentti seisoi portailla ja

siinä puhui. Oli hän nähnyt yhtä ja toista elämänsä varrella, mutta näin saakelin riitaisia ihmisiä kuin täällä Heinärannalla on, ei sanonut tavanneensa!

Sitten puhui hän siitä mikä voima on yhteenliittymisellä, puhui keskinäisestä rakkaudesta ja rauhasta, sovintoon kehoitti ja rauhaan.

— Riitelemällä pilaatte koko asianne, yhteisen hyvän hommanne, — jatkoi hän. Olenhan kuullut kamalia käräjäjuttuja olevan tulossa, kuulenhan omin korvin kuinka toinen toistaan soimaa . . .

Mutta kesken konsulentin puheen, astui Erkkilän Anaski esiin ja sanoi:

— Tässä on nyt kysymys siitä, että onko Ollin-vainion kaivossa riittävästi vettä . . . Sillä minä muistelen konsulentin sanoneen ja erityisesti maininneen siitä, että on ensimmäiseksi katsottava se seikka, että vettä on riittävästi . . . Ettei kävisi täällä meiläkin niinkuin kuuluu käyneen Kempe-

leessä, että kahdeksan kaivoa on kaivettu eikä sittenkään ole vettä riittävästi, he, he, he . . .

Anaski kuuli ympärillään hyväksyviä naurun purskauksia.

— Tietysti, . . tietysti — myönsi konsulentti, mutta siitä, että hän punastui hiusmartoa myöten, näkyi, että arkaan paikkaan oli Anaski koskettanut.

— Vettähän tietysti täytyy olla, — jatkoi konsulentti tulipunaisena ja ääni vihaisena. — Mutta jos minä saan suoraan sanoa ajatukseni niin luulen minä, että vaikka valtameri lainehtisi tässä nenänne alla, te sittenkin löytäisitte riitelemiseen syyn . . .

Ja kun hän sen oli sanonut ilmoitti hän, että nyt hän lähtee Ollin-vainioon kaivoa tarkastamaan.

Maaherran rekeen istui konsulentti ja niin lähdettiin ajamaan Savukylää kohti.

Muut seurasivat perässä. Ollin-Mikko liittyi joukkoon ja pitkä oli jono, aivan kuin hautajaissaattue.

Mutta edellä ajoivat Maaherra ja konsulentti ja keskustelivat.

— Kuinka syväksi on kaivo kaivettu? kysyi konsulentti.

Maaherra ilmoitti.

— Onko vettä ilmaantunut? kysyi hän sitten.

Edellisenä yönä olivat mallikyläläiset, Herrala ja Jauholan Petteri käyneet ja tyhjentäneet koko kaivon puti puhtaaksi.

— Paljon siinä oli ollut vettä, — täytyi Maaherran myöntää.

Konsulentti puolestaan arveli, että kun kaivo nyt viime yönä oli tyhjäksi pumputtu, niin, jos siihen nyt on ehtinyt laskea vettä niin ja niin paljon, on kaivo erinomainen. Ei ole silloin syytä epäillä mitään.

Maaherra ei vastannut mitään.

Ja niin he lähestymistään lähestyivät Savukylän Ollin-vainiota. Ja muut seurasivat „sankkana parvena“ perässä.

IV

Aamuvarhaisella jo olivat savukyläläiset saapuneet Ollin-vainioon, sillä he eivät tienneet, että konsulentti viipyy Rantalassa, meijerin vuokratalossa.

Kaikki muut saapuivat, paitsi Säkkijärven Olli.

Pitkäksi tuli aika siinä kaivon ympärillä kävellä ja odotella. Mutta sitkeitä olivat vartomaan. Ei yksikään lähtenyt kotiaan, vaikka nälkäkin jo hätyytteli.

Jo viho viimein tulivat!

Konsulentti ja Maaherra samassa reessä! Se oli savukyläläisten mielestä huono enne. Mitä mahtoikaan Maaherra konsulentille selittää ja valehdella!!

Jo tulevat tuossa vieressä.

Konsulentti nousee reestä ja ottaa matkaansa kaikenlaisia kojeita.

— Vettä se niillä ottaa ja punnitsee, — arvelevat savukyläläiset.

Konsulentti kävelee suoraan kaivolle ja väkijoukko seuraa häntä kuin pappia avonaisen haudan partaalle. On hiljaista kuin hautajaisissa. Ei kuulu yhtään ainoaa ääntä. Mutta piiput ja sikaarit savuavat.

Konsulentti menee kaivon partaalle ja väkijoukko ympäröi hänet joka suunnalta, sillä kaikki tahtovat nähdä mitä hän tekee ja mitä sanoo . . .

Hiljaista on. Ei hiiskaustakaan kuulu.

Ollin-Mikko on joutunut takarivin mieheksi eikä hän siis näe kaivonkuoppaa eikä konsulenttia. Ja siinä johtuu hänelle mieleen, että niinhän nämä ovat kuin hautajaiset . . . ja ehkä ovatkin?

Ehkäpä tämä nyt on viimeinen yritys ja Heinärannan osuusmeijeri haudataan monen syllän syvyyteen Ollin-vainioon . . .

Silloin loppuu kurnaali ja vanha viili saapi entisen kunniasijansa!

Mutta kuusen latvassa, aivan lähellä kaivoa ja väkijoukkoa istuu varis, joka on vasta etelästä päin tullut ja rääkäsee niin että ilma viheltää:

— Praa! . . Praa!

Kaikki sen kuulevat ja katsahtavat lintuun, joka kumartelea ja rääkkyä.

Konsulenttikin silmää sinnepäin ja hänen suupielessään on hymyä.

Maaherra, Erkkilä, Mäenpää, Herrala ja Jauhola ovat pyrkineet ihan konsulentin selän taakse kaikki nähdäkseen, kaikki kuullakseen.

Maaherra on kumartunut katsomaan kaivoon ja hän kalpenee, sillä kaivossa on kauhean paljon vettä. Samoin käy Herralalle ja muillekin.

Kuinka se on mahdollista, että noin paljon on vettä? Ja viime yönä ovat malli-

kyläläiset tyhjentäneet kaivon viimeiseen nappaan asti.

Kalpeana he seisoivat. Ei maistu tupakka, ei luista puhe. Mutta valjuina miehinä seisovat savukyläläisetkin, sillä tästä hetkestä riippui, rakennetaanko meijeri Ollin-vainioon vaiko ei.

Konsulentti mittaa ja laskee.

— Kaivo on viime yönä tyhjennetty typö tyhjäksi . . . Niinhän on? kysyy hän vihdoin.

— Niin on, — vastaavat ne mallikyläläiset, jotka ovat olleet kaivoa tyhjentämässä.

— Ja vettä on siitä ajasta karttunut näin paljon. (Hän selittää, kuinka monta tuhatta kiloa on vettä tullut kaivoon muutamassa tunnissa).

— Siis: tässä on harvinaisen hyvä vesisuoni ja vesi on laadultaan erinomaista. Epäilemättä riittää tästä jo vettä meijerin tarpeeksi, mutta voipi vielä varmuuden

vuoksi kaivaa toisenkin kaivon. Minun ajatukseni on siis, että paikka on hyvä ja vettä tulee riittävästi. Siitä ei siis enään ole riitelemistä! —

Savukyläläisten poskille alkoivat veret kohota ja helpotuksen huokaus nousi heidän rinnoistaan.

Mutta kalpeina niinkuin kuvapatsaat seisovat mallikyläläiset eivätkä sanaa hiiskuneet.

Mutta konsulentti ilmoitti, että hänellä oli kiire muualle ja muihin hommiin. Ei hän joutanut enään joutavia jaarittelemaan.

Hän sanoi kaikille yhteisen hyvästin, kehoitti ryhtymään rakennushommiin ja elämään rauhassa ja rakkaudessa . . .

Ja hän käveli maantielle ja istui keskieturikyytiin, joka oli häntä vartanut.

Mutta väkijoukko seisoi vielä siinä kaivon ympärillä niinkuin haudan ympärillä.

— Jaah, — sanoi Erkkilän Anaski.

— Niin, — arveli Maaherra,

Mutta Vankkalan isäntä Savukylästä sanoi kovalla äänellä, että kaikki kuulivat:

— Asia on nyt siis selvä! Ja huomenna aloitetaan hirrenajo!

Mutta Erkkilän Anaski nousi multavallin päälle, joka oli kaivon kuopasta nostettu ja huusi:

— Ei vielä pojat! Ei vielä pojat! Eivät ole vielä kaikki asiat selvillä.

— Mitä puuttuu? tikasi hänelle Savukylän Vankkala vihaisesti.

— Paljo puuttuu, — rämisi Anaski. — Ensiksi tahdon kysyä: menevätkö savukyläläiset takaukseen toinen toisensa puolesta siitä, ettei mitään häiriötä synny meijerille veden takia kahteenkymmeneen vuoteen?

Siinä oli kamala kysymys savukyläläisille!

Jo on pitkään ajatteleva mies tuo Erkkilän Anaski!

Anaskille vastattiin, että semmoinen ti-rehtööri saapi pitää suunsa kiinni. Mikä

patruuni oli Anaski vaatimaan takauksia ja millä oikeudella?

Anaski taas puolestaan vastasi, että juuri se, etteivät savukyläläiset uskalla takaukseen mennä osoittaa, etteivät itsekään luota kaivoon . . .

Siitä päästiin alkuun. Ja niinkuin leviää kulovalkea pitkin kesä-kuivaa kanervikkoa, niin nyt puhe ja pauhu, tinka ja tora levisi nuolen nopeudella. Ja yht'äkkiä oli koko miesjoukko tulisessa tingassa. Huudettiin ja toiset huitoivat käsillään kuin juopuneet. Muutamia miehiä kaatuikin, kun eivät hoksanneet katsoa mihin astuivat.

Ja moniäänisenä ja kuin mustana meren aaltona miesjoukko lähestyi maantietä . . .

Syntyi hirmuisia tinkoja. Persoonallisia loukkauksia sinkoili kuin tulisia rakeita. Jotkut pyysivät todistajain kuulemaan, että kuinka soimaa. Mutta todistajatkin olivat tingoissa, eivätkä joutaneet kuuntelemaan.

Ollin-Mikko katseli syrjästä ja nauroi partaansa. Ja kuta tuimemmaksi tinka kävi, sitä iloisemmaksi tuli Mikko, sillä hän ymmärsi hyvin, ettei semmoisen elämän perästä synny heti aikoihin yhteistä meijeriä.

Ja mitään päätöstä ei tullut. Vihassa erottiin, toiset toisaalle.

Ollin-Mikko joutui Pikku-Herralan seuraan.

— Ei vaikka olisi kokonainen meri vettä Ollin-vainiossa ja vaikka taivaan enkeli tulisi ja sanoisi, että on siinä vettä niin . . . niin sittenkään ei meijeriä rakenneta Savukylään, — puhui Herrala raivoissaan Mikolle.

— Se on oikein! kiitteli Mikko. — Pitäkää puolenne!

— Niin teemme! Ja saat uskoa Mikko, että vaikka paita päältäni menisi, niin asiaa ei hellitetä . . . vaikka kävisi oppineita Helsingistä, vaikka ulkomaalta saakka Ollin-vainion vesivaroja punnitsemassa,

— Mihinkähän tulisi . . . eli missähän olisi paras paikka? kysyi Mikko.

— Ei missään sen parempaa kuin on meidän rantavainio, — kehui Herrala. — Siinä on vettä ja valmis kaivo jo. Ja Mallikylän Maaherra kyllä puolensa pitää . . .

— Vaan jos eivät toiset siihen suostu, epäili Mikko.

— Jaa . . . jääköön sitten ijäksi päiväksi rakentamatta, — sanoi Herrala.

— Sitä minäkin! Niin saisikin jäädä! Silloin toteentuisi minun ennustukseni ja Varpumäen Israelin uni . . .

Herrala meni kuin masennuksiin ja sanoi hetken päästä:

— Meijeri se kyllä rakennetaan, vaan sitä ei rakenneta Savukylän Ollin-vainioon . . .

Olivat pian Herralan tiehaarassa. Mikko päätti ärryttää Herralaa, paljoa se ei tarvitsekaan, oli siksi pahalla kiirillä.

— Niin olen kuullut, etteivät suostu ra-

kentamaan Herralan rantavainiolle, — sano i hän.

— Pakko on suostua! — kivahti Herrala. — Ja tämä asia ei muuten kuulu sinuun. Mitä sinä sekaannut meijeriasiaan . . . ?

— Taidetaanpa tarvita vielä minuakin ennenkun leikistä luovutaan, — puheli Mikko, ärryttävällä äänellä. — Satu i n olemaan tiellä kun sinä tukkikangella Savukylän Jaakkolaa uhkasit . . .

Enempää ei tarvittu. Herralan tulinen luonto oli pian ilmitulessa ja hän lähti naappaamaan Mikkoa niskasta kiinni. Mutta Mikko loikkasi sukkelaan yli maantienojan ja juoksi taloon.

— Vielä sinä sen rengas-silmä nämä muistat, — uhkasi hän Herralaa.

Herrala lähti kotiaan. Hän oli niin pahalla tuulella, että kujalla jo alkoi karjua rengilleen, että mitä siellä seisoskelet.

Sitten hän muisti, että tänään olisi pitänyt Pellervon saapua. Onpa hauskaa nähdä, mitä ovat vastanneet hänen kysymyksiinsä.

V

Synkin naamoin kävi Herrala pirttiin.

Emäntä näki heti, ettei olekaan Ollin-vainiossa asiat menneet niinkuin oli toivottu.

Pöydällä oli ladottu postista tuodut sanomalehdet. Siinä oli Pellervokin. Herrala otti sen ensiksi ja alkoi lukea „Lukijain osastosta“.

Ei vaan näkynyt vastausta hänen kysymykselleen.

— Sepä on saakelin kummaa, vaikka minä kirjoitin, että asialla on kiire, — höpisi hän. Mutta sitten hän huomasi, että lehtien välissä on kirjekin. Hän otti sen ja aukasi.

Se oli Pellervon toimitukselta ja Herrala jo ihastui, että ne ovatkin hänelle vastanneet kirjeessä . . . Taisivatpa vähä hämmästyä, kun näkivät, että olen myynyt metsää neljäntuhannen edestä . . .

Ja asetti silmilasit vasite nenälleen ja painoi koukut lujaan korvien taakse ja alkoi lukea:

Talokas Vante Pikku-Herrala,
Heinäranta.

Kirjeenne johdosta jääneen kuun 00 p:ltä pyydämme kohteliaimmin huomauttaa, ettemme ymmärrä *mihin* kysymykseen tahdotte vastausta. Senvuoksi pyydämme Teidän laatimaan kysymyksenne selvempään muotoon. Muutoin huomautamme, ettei Pellervon „Lukijain osasto“ vastaa riitajuttuihin.

Kunnioittaen
„Pellervon“ toimitus.

Herrala luki vielä kirjeen toiseen kertaan. Mutta sitten hän suuttui. Heitti ensiksi kirjeen loukkoon ja kirosi:

— Semmosia h—tin tollojako ne ovat, etteivät ymmärrä selvää kysymystä! — Mutta ne eivät tahdo antaa neuvoja! Siinä se onkin pykälä. Mutta olisinpa pistänyt satamarkkaisen kirjeeseen, kyllä olisi vastattu . . .

Hänen vihansa kohosi yhä. Hän otti Pellervo-lehdenkin, rutisti kourassaan ja heitti sen sitten uunin taakse ja vannoi, ettei hän enään, vaikka eläisi metson vanhaksi, tilaa Pellervoa.

— Semmosia saakelin jästipäitä! — kirosi hän emännällekkin, joka tuli sisälle.

Emäntä ei uskaltanut puhua mihinkään päin. Ei edes uskaltanut kysyä kuinka Ollin-vainion tarkastuksessa oli käynyt.

Herrala kiroili ja käveli kahakäteen pitkin lattiaa.

Pahoin olivat asiat. Meijeri-riita oli pai-

numassa huonolle jäljelle ja kovin huoletti nyt se Savukylän Jaakkolan haastekin.

Koko päivän hän jahkaili ja purki kiukkuun emännälle.

Vihdoin tuli ilta, sillä pilvinenkin päivä loppuu viimein.

Mutta Herrala oli levoton. Kerran jo aikoi lähteä Jauholaan Petterin parissa jutellakseen siitä, mihin toimiin nyt olisi meijeri-asiassa ryhdyttävä.

Mutta ei hän saanut sinnekään men-nyksi. Häntä, samoin kuin kaikkia niitä, jotka Ollin-vainiota meijeripaikaksi vastustivat, harmitti ensin se, että kaivossa sit-tenkin oli vettä, vaikka kolme mallikylän miestä olivat sen salaa yöllä käyneet tyh-jentämässä.

Ja nyt oli konsulentti toisen kerran an-tanut puolustuslauseensa Ollin-vainiolle!

Mitä oli tehtävä?

Ei ollut vielä kukaan mitään uutta hok-sannut, Maaherrakin oli ollut kalpea kuin

nauris. Ainoa, joka vielä jotakin uskoi, oli Erkkilän Anaski!

Olisi se saakelia, jos savukyläläiset sitenkin saisivat puolensa päälle!

Muu väki oli jo asettunut levolle, mutta isäntä istui vielä lampun ääressä ja mietiskeli. Porstuan ja kuistin ovetkin olivat vielä auki.

Kuului kuin kolinaa kuistista, niinkuin joku kulkisi siellä . . .

— Kukahan se nyt näin myöhään taloon pyrkii? arveli isäntä ja nousi ylös lähteäkseen katsomaan oliko siellä ehkä naapurin kissa, jonka oli tapana koluta Herralan kuistista.

Mutta hän ei ehtinytkään kuin ovelle, niin siinä tuli häntä vastaan Räisäs-Mikko, torpanmies Savukylästä. Räisäs-Mikolla oli pirtti Ollin-vainiossa, aivan lähellä meijeri-paikkaa.

Herrala hölmistyi, sillä Räisäs-Mikolla ei ollut ollut tapana pitää Herralaa käymä-

talona. Ei osannut Herrala arvata, mikä Mikolla oli asiana ja minkävuoksi näin myöhään oli liikkeellä.

— Onpa täällä isäntä kotona, — sanoi Mikko.

— Joo, kotona minä olen, — sanoi Herrala levottomana.

Mitä mahtoikaan olla Mikolla asiaa? Se, että Mikko asui Ollin-vainiossa, lähellä meijeripaikkaa, antoi hänen käynnilleen erityisen merkityksen.

— Siellä oli paljon väkeä tänään Ollin-vainiossa, — puhui Mikko hitaasti.

— Oli, olihan siellä . . . olihan siellä väkeä . . . väkeähän siellä oli, — hoki Herrala ja alkoi kävellä edestakaisin lattialla, Mikon istuessa penkillä ja ruvetessa hommaamaan piippuunsa.

— Taisi olla vettä kaivossa? — kysyi Mikko.

— Olipa siinä . . . olipa siinä . . . vettä-hän siinä oli . . .

— Niin kuuluu olleen . . .

Herrala käveli lattialla ja hänen teki jo mieli kysyä Mikolta, että mitä on asiaa, sillä häntä hermostutti Mikon levollisuus. Mutta malttoi sentään mielensä ja kysyi:

— Kaiketi nyt savukyläläiset ovat hyvillään, että saavat osuusmeijerin Ollinvainioon?

— Siltä se näyttää, että hyvillään ovat,
— vastasi Mikko.

— Mutta eivät saa! sanoi Herrala niin kovalla äänellä, että emäntä heräsi. — Eivät saa, vaikka olisi ollut kaivossa vielä enempi vettä kuin olikaan . . .

— Mitä vettä se lienee ollutkaan, — sanoi Mikko salaperäisesti Herralalle silmää iskien.

Herrala sai kuin sähköiskun. Ääretön ilon aavistus täytti hänen mielensä ja hän kysyi:

— Mitä? Mitä?

Herrala kiehui kuin tulisilla hiilillä. Mikko pysyi kuitenkin yhtä levollisena ja virkkoi:

— Olisi minulla kahdenkesken sanomista!

— Hyvä . . . hyvä, — hoki Herrala, — hyvä on Mikko . . . hyvä on . . . Varro yksi minuutti . . .

Herrala liikkui kuin tulipaloon lähdössä, sytytti pikku lampun, läksi sisähuoneisiin ja käski Mikon tulla perässä. Iloinen aavistus täytti hänen mielensä ja hän liikkui ininkuin viidennellätoista vasta olisi.

Parhaaseen huoneeseensa hän Mikon vei. Haki sikaaria ja tarjosi. Ja odotti kuin tulisimmassa tuskassa . . .

— Niin, että ei se ollut kaivosta tullutta vettä, jota konsulentti mittasi, — sanoi Mikko.

— Elä helkkarissa! huudahti Herrala niin riemuissaan, että huone helähti.

— Kannettu sitä siihen oli, — lisäsi Mikko.

Ja nyt vihdoin alkoi hän selittää, mitä Ollin-vainion kaivolla oli toimitettu. Hän oli, Mikko, kyllä nähnyt ne Mallikylän kolme miestä, jotka vinttasivat kaivon tyhjäksi. Mutta ei ollut viitsinyt mennä puheille, vaikka valveella oli ollut. Oli pannut nukkumaan ja nukkunut koko yön rauhassa. Ja nukkunut aamuakin pitkään. Mutta kun hän heräsi aamukahvia juomaan, oli hänen pirtilleen saapunut kaksi outoa etelänpuolen miestä, repaleisina ja nälissään. Ja ne olivat pyytäneet kahvia ja ruokaa ja sanoneet olleensa kummallisessa työssä koko aamupuolen yötä. Olivat kevät-tulva-ojasta kantaneet saavilla vettä Ollin-vainion kaivoon!

Siihen asti ehti Mikko kertoa, niin Herrala jo hyppeli hyvillään:

— Siinäpä se olikin! Eikä meistä kukaan osannut aavistaakaan! Hyvä tulee! Hyvä tulee! Mainioita miehiä! Kuinkas sitten? Olivatko saaneet palkan? Kuka

palkkasi heidät? Semmoisia helvetin lurjuksia!

— Minä aloin miehiltä tiedustella, että kuka teidät semmoiseen hommaan pyysi, — jatkoi nyt Mikko tietojaan, — niin kertoivat, että olivat yöpyneet erääseen taloon, jonka nimeä eivät tienneet, niin yöllä herätti heidät outo mies ja lupasi viisimarkkaa kummallekin, kun kantavat juoksevasta ojasta vettä kaivon puolelleen . . . Mies oli antanut saavin ja opastanut Ollin-vainioon ja maksanut palkan jo etukäteen . . .

— Se on epäilemättä ollut Jaakkola lurjus, joka minut on haastanut murha-yrityksestä! Mutta jopa osui paikalleen! — riemuitsi Herrala. — Nyt se saapi itse västinkiä!

— Niin miehet kertoivat. Saivat siinä sitten minun mökilläni ruokaa ja kahvia ja läksivät kävelemään ja tukkiajolle sanoivat menevänsä. Minä sitten aloin akalle tuumata, että jopa tekivät konnan työn,

että jo pitäisi tulla ilmi. Mutta akka kielsi, että elä sekaannu koko asiaan. — Vaan kun minä sitten kuulin konsulentin lausunnon — olin miesjoukossa minäkin, — ja näin, ettei kukaan ymmärrä epäilläkään, että kaivoon olisi muualta vesi tuotu, niin arvelin: Jo pitää tällöisen asian julki tulla! Ensin aion lähteä asiasta Mallikylän Maaherralle ilmoittamaan, mutta . . .

— Oikean miehen luo osait, Mikko, kun tänne minun luokseni tulit, — sanoi Herrala. — Oikeaan osait ja oikein teit. Tästä nousee vielä hirveä elämä, Mikko. Savukyläläiset . . . ja en tiedä vaikka laitettaisiin linnaan joka mies . . . Semmoisia saakelin hunsvotteja! Tästä asiasta nousee monta juttua, saat kuulla Mikko . . .

Ja riemuissaan pisti Herrala Mikolle setelin kouraan vaivoista ja äärettömän tärkeästä uutisesta.

Mutta lähtiessään sanoi Mikko :

— Ei huoli puhua mitään, että minun

kauttani on asia selville saatu. Sen vuoksi näin myöhään tulinkin, ettei kukaan tietäisi minun täällä käyneen. —

— Ollos huoleton vaan, Mikko! lupasi Herrala.

Mutta Mikon mentyä päätti hän lähteä heti Mallikylään, Maaherralle merkillistä uutista ilmoittamaan. Ei ollut aikaa vartoa aamun tuloa. Pian piti toimia!

Ja vaikka oli yö, alkoi hän hommata matkaan.

— Mihin nyt yöllä lähdet? Lähdetkö jalan vai hevosella? kysyi emäntä sängystään?

— Asiat vaativat... sinä et ymmärrä näitä asioita, — vastasi isäntä, ollen tulissessa touhussa.

— Herätä tuo renki hevosta valjastamaan, — kehoitti emäntä.

— Saan minä sen yksin valjaisiin, — vastasi isäntä, ollen jo turkki yllään ulos menossa. — Pankaahan ovet kiinni, sam-

muttakaa tulet ja nukkukaa, — lisäsi hän ovella mennessä.

Ja kiireesti valjasti hän hevosensa ja lähti täyttä juoksua löysäämään Mallikylään.

Kevät-yö oli, taivas harvassa tähdessä ja päivä alkoi valjeta jo hyvin varhain.

Oli kuitenkin aivan pimeä silloin vielä kun Herrala ajoi Ollin-vainiota ohi. Vaikkei mitään näkynyt eikä kuulunut, pysähytti Herrala kuitenkin hevosensa kaivon kohdalla ja kuunteli . . .

Ei minkäänlaista ääntä kuullut korva, ei silmä mitään eroittanut. Hiljaista oli ja Herrala jatkoi matkaansa.

Kun hän helisevissä tiu'uisa ajoi Maa-herran pihaan, oli vielä hyvin varhainen. Karjakko oli juuri menossa aamunavetalle, mutta muu talon väki nukkui vielä.

Herrala ajoi hevosensa tallin seinälle ja pani kiinni. Karjakolta hän kuuli, että isäntä oli kyllä kotona, mutta nukkui vielä.

Mutta kun hän hevosen kiinni saatuaan silmäsi pirtin akkunaan, näki hän Maaherran seisovan alushoususillaan akkunassa ja kulmat kurtussa katsovan pihalle . . .

Ei tuntenut vielä Herralaa. Mutta kun tuns, niin juoksi portaille avojaloin ja yötamineissa ja kutsui sisälle.

— — —

Hirmuinen rähinä syntyi koko Mallikylässä, sillä aamulla jo oli koko kylässä tietona, mitä koirankonstia savukyläläiset olivat harjoittaneet.

Maaherralle kokoontuivat melkein kaikki Mallikylän isännät ja kova oli melu ja ääni.

— Jo minä sitä vettä katsoessani ajattelin, että niinhän tämä on kuin ojavettä, lumesta sulanutta, — muisteli nyt Maaherra.

— Sen verran se tietää ja näkee se konsulentti, — sanoivat toiset.

— Hänet pitää haukkua ja antaa hänelle epäluottamuslause, — ehdottelivat toiset.

Ja päätettiin, että ensi tilassa kirjoitetaan konsulentille ja annetaan vähä kuka käskiä.

Mutta mitä on nyt ensiksi tehtävä, kun savukyläläisten roistontyö on paljastettu?

Kaikille osuuskuntalaisille on asiasta ilmoitettava eikä tietysti tule enään kysymykseenkään meijerin rakentaminen Savukylän Ollin-vainioon. —

Maaherra päätti lähteä Herralalle toiseksi. Oli saatava kaikki osuuskuntalaiset puolelleen, jo silloin olisi asia valmis!

Niin päätettiin. Ja kun Herrala oli syönyt aamiaisen Maaherralla, lähtivät he yhdessä ajamaan kirkonkylälle päin. Ensiksi oli kirkonkylän Kauppila saatava puolelleen. Kauppilalla oli vaikutusta Sipillan-
kyläläisiin, jotka epäilemättä seurasivat häntä.

Hyvin näytti kaikki käyvän.

Sillä kun Herrala ja Maaherra saapuivat Kauppilaan, sattuiivat siellä olemaan Mäenpään Ulrikki ja Erkkilän Anaski, jotka Kauppilan kanssa par'aikaa tuumailivat meijerin rakentamisesta.

Tavallista tulisemmalla vauhdilla rymistivät Herrala ja Maaherra sisälle ja Herrala sanoi jo ovella:

— Jo kuuluu kummia miehet! Jo siirtyy meijeri Savukylästä — mihin siirtyneekään . . .

Toiset hämmästyivät ja katsoivat kysyvästi, että mitä nyt . . .

— Niinpä taitavat asiat olla, — lisäsi Maaherrakin.

Ja Herrala kertoi juurtajaksain kuinka savukyläläiset ovat menetelleet saadakseen vettä kaivoon, kun konsulenti tulee tarkastamaan . . .

Kauppila, Mäenpää ja Erkkilä kuuntelivat ihmeissään, mitä Herrala kertoi.

Eivät pitkään aikaan puhuneet mitään, olivat pitkissä mietteissään.

— Ja Savukylän Jaakkolan konnantyök-sikö sen uskotte? kysyi vihdoon Kauppila.

— Asia on selvä. Muut eivät olisi sem-moista hoksanneet, — karjui Herrala, jota jo suututti se, etteivät toiset näyttäneet oikein uskovan.

— Vaan kuka näyttää toteen, että asia on niin? kysyi Kauppila.

— Minä . . . Minä olen se mies, joka näytän toteen, — huusi Herrala. Ettekö ymmärrä, että asia on selvä . . . saakeli soikoon . . .

— Kaukana on se selvästä, — sanoi Kauppila. — Etelän miehet ovat voineet valehdella . . . Jos nyt ensin on perää siinä näkään, että etelänpuolen miehiä on ollut liikkeessäkään . . .

— Herra Jumala, kuinka hulluja te olette!
— päivitteli Herrala ja nyt hänen täytyi

ilmoittaa, kuka hänelle oli käynyt asiaa ilmoittamassa.

— Joko nyt uskotaan? Vasa?

Mutta Kauppila naurahti.

— Eipähän sanonut Räisäs-Mikko itse nähneensä, että vettä kannettiin kaivoon,
— sanoi hän.

Silloin Herrala suuttui ja uhkasi luopua pois osuuskunnasta.

— Elähän kiivastu, — houkutteli Kauppila. — Tässä täytyy olla varovainen, sillä osuusmeijerihommaamme uhkaa todellinen vaara, jos eripuraisuus pääsee vielä lisää versomaan.

— Niin tekeekin, — sanoi Herrala. — Vaara tässä on tarjona, jos Ollin-vainioon ruvetaan rakentamaan . . .

— Samaa sanon minäkin, — lisäsi Maaherra.

— Toistaiseksi on nyt kuitenkin Ollin-vainio se paikka, jota enimmäen kannatetaan, — sanoi Kauppila.

— Mutta jopa olet tyhmä mies! — päivitteli Herrala. Enpä minä olisi sinua noin tyhmäksi uskonut . . .

— En minä usko juorupuheita! — sanoi Kauppila ja Mäenpää ja Erkkilä olivat samaa mieltä.

Mutta Herrala, nähtyään ja kuultuaan, että hänen suuri uutisensa otettiin vastaan jotenkin kylmästi, raivostui kovin.

— Uskokaa tai olkaa uskomatta, — sanoi hän vihassa. — Mutta sen minä sanon, että Ollin-vainioon ei mejjeriä rakenneta . . . ei rakenneta koskaan . . . On siihen asiaan muillakin sanomista kuin kirkonkyläläisillä . . . Jumal'auta! Minä näytän sen!

— Koeta parhaasi! sanoi Kauppila.

— Niin teenkin. —

Ja Herrala syöksyi ulos, hyvästiä sanomatta ja Maaherra seurasi häntä.

Ja he ajoivat Sipillan kylään agiteeraamaan.

Samana päivänä oli joka paikassa tietona, mitä Savukylässä oli tehty. Toiset uskoivat, toiset eivät.

Hirmuinen hälinä ja häsy syntyi. Ja monenlaisia muitakin juoruja oli kulke-massa. Rakennushomma jäi sikseen, sillä rakennustoimikunta oli kahden tulen välissä. Toiset käskivät rakentaa, mutta taas toisista kylistä tuli lähetystö adresseineen, että ei saa rakentaa ennenkun asiat sel-venevät.

Konsulentille oli kirjoitettu hävytön kirje, jonka konsulentti oli lähettänyt takaisin kirkonkylän Kauppilalle ja siinä kirjoittanut, ettei hän enään milloinkaan tule se-kaantumaan Heinärannan osuusmeijeri-hankkeeseen.

Kirjeen sisältö tuli tiedoksi ja monta syy-töntä miestä epäiltiin sen kirjoittajaksi.

VI

Nyt vasta melu alkoi. Ei oltu semmoista nähty eikä kuultu. Innokkaimmat olivat kuin puolihulluja, ajaen kahakäteen raittia pitkin. Vihasia yhteentörmäyksiä sattui, käräjillä uhattiin ja olipa sattunut pienempiä tappelunnujakoitakin.

Kristityt — ja niitä tai sen nimen omistajia oli paljon, — unhoittivat kokoukset, jossa pyhää sanaa luettiin ja reuhasivat niinkuin uskottomatkin. Pappikin pyöri joukossa, ei rauhan eikä sovinnon miehenä, ei evankeliumia saarnaten, mutta ankarinta lakia . . . lakia vaan! Punoittaen ja asiaan innostuneena hänkin koetti „vaikuttaa“.

Niin näytti, että jo loppuu koko meijerihanke yhteisellä suurella kärjäjäinkäynnillä, sillä niin paljon oli haasteuhkauksia.

Kahteen eri puolueeseen jakaantuivat taas osuuskuntalaiset. Toiset puolustivat Ollin-vainiota, toiset vastustivat.

Savukyläläisiä haukuttiin ja soimattiin. Jaakkola oli antanut toisen haasteen Herjalan Vantelle ja uusia haasteita oli tulossa. Mallikyläläiset olivat kirjoittaneet kuvernöörille ja valittaneet siitä, että toinen puoli osuuskuntaa rakentaa väkisten meijerin semmoiseen paikkaan, jossa ei ole vettä. Ja olivat pyytäneet herra Kuvernöörin, jos valtioapua pyydetään, jyrkkään sen kieltämään.

Niin oli.

Mutta oli joukossa sentään niitäkin, jotka hiljaisina olivat toivoneet yhteisen meijerin viimeinkin tulevan rakennettavaksi. Heille oli yhdentekevää mihin meijeri ra-

kennettäisiin, kunhan johonkin rakennettaisiin . . .

Mutta heistä ei kukaan välittänyt. Ne olivat hölmöjä, jotka eivät osanneet mitään ajatella . . .

Niin olivat asiat ja kevät tuli. Meijerihirsiä oli nyt kahdessa paikassa: Pikku-Herralan rantavainiolla ja Savukylän Ollinvainiolla. Ja kivet Kuusimäen Kaisan lammashaassa.

Jo ennusti moni, että siihen lahovat, että ei ikinä rakenneta niistä hirsistä meijeriä.

Ja riitoja ja toria yhä jatkui.

Mutta sitten kevään tullessa, kun joki jo rupesi jäitensä luomaan, maa kävi pälviin ja muuttolintuja alkoi saapua, kuului huhu, että taas on kuulutettu kokous.

Se kokous oli laatuaan ensimmäinen ja kaikkia kehoitettiin siihen tulemaan. Ja oli kuulutuksessa pitkälti selvitetty mistä nyt tulee kysymys. Nyt ei tule kysymystä

meijerin paikasta. Tässä kokouksessa ehdotellaan sitä, että eivätkö osuuskuntalaiset suostu siihen, että naapuripitäjästä valitaan tietävät ja viisaat miehet meijeririitaa ratkaisemaan.

Koska, — niin oli kuulutuksessa — osuuskuntalaisten kesken on syntynyt erimielisyyttä, jopa hämmästyttäviä riitojakin meijeripaikasta ja pelättävissä on, että riidat yhä jatkuvat ja meijerin rakentaminen niin ollen siirtyy vieläkin hämärään tulevaisuuteen, ovat eräät asiaa harrastavat ehdottaneet, että meijerin-paikan päättäminen jätettäisiin neljän tunnetun ja ymmärtäväisen miehen päätettäväksi. Näistä neljästä miehestä ei yksikään saa olla Heinäranalta, eikä sukulainenkaan yhdellekään osuuskuntalaiselle . . .

Ja paljon muutakin selitettiin kuulutuksessa, joita levitettiin ympäri kyliä — joka paikkaan.

No sillä lailla! Se oli uutta!

Kun vieraat tulevat ja tarkastavat paikan ja sen hyväksyvät, niin siihen ei sitten ole kenelläkään sanomista!

Ollin-Mikko, joka oli iloinnut siitä, että meijerin rakentaminen nyt on ijäksi jäänyt ja mietiskeli ja laski jo pitkäkö aika vielä oli käräjiin, jossa monta hauskaa taas näkisi, sai kylällä käydessään kuulla tuosta merkillisestä kuulutuksesta.

Sillä se kuulutus sai taas toivon versoamaan. Se oli viisaasti ajateltu. Pitkämiehin oli varmaan se mies, joka sen oli hoksannut.

Ja joka kylässä ja joka talossa nyt mietittiin sitä, että keitä miehiä naapuripitäjästä nyt valitaan riitaa ratkaisemaan, yksi ehdotteli yhtä, toinen toista. Mikko istui Ojalaisessa ja kuunteli, kun juteltiin. Siinä oli Ojalaisen seinällä kuulutuskin, koneella kirjoitettuna. Sekin luettiin Mikolle.

— Vai ei saa olla sukulainenkaan! —

nauroi Mikko. — No olisi kumma nähdä ja kuulla kuinka nyt käy? Puolustavatko Ollin-vainiota vai Pikku-Herralan palstaa?

— Niin, saa nähdä, — sanoi Ojalainen. — Osuuskuntalaiset ovat nyt melkein kahtia, toiset Ollin-vainion, toiset Herralan palstan puolella. Kumpikin puolue valitsee kaksi miestä...

— Kunhan löytäisivät taattuja miehiä, — sanoi Mikko.

— On niitä — kehui Ojalainen. — Naapuripitäjässä juuri onkin niitä, jotka tunnon mukaan päättävät. Siellä on esimerkiksi Öystin Antti, Saarelainen ja monta muuta...

— Saattaa olla, myönsi Mikko.

Toivossa elettiin ja kokouspäivää odotettiin.

Rantalaan, jossa ennenkin oli kokouksia pidetty, oli se nytkin kuulutettu,

Ollin-Mikkokin liittyi miesjoukkoon ja lähti kokoukseen. Maantie oli jo aivan paljas, joki oli tulvillaan ja ainoastaan siellä täällä metsän siimeksessä ja viemäriojien pohjissa näkyi riutuvia kinosten jäännöksiä . . .

Pian alkaa kevät-kylvöjen tekokin! Syksyyn menee parhaassakin tapauksessa rakennushomma! — ajatteli Mikko.

Kokoukseen oli jo saapunut niin paljon ihmisiä, ettei ollut puhettakaan sisälle menosta. Ja ulkona päätettiinkin kokous pitää.

Mikko pyöri väkijoukossa. Hän näki Herralan, joka silmät suurina katseli savukyläläisiä, jotka pitkänä parvena saapuivat kokoukseen. Eillimmäisenä asteli Jaakkola, niinkuin mikähän kuningas. Mutta Säkkijärven Ollia ei nytkään näkynyt.

Mallikyläläiset olivat vallanneet navetanpuolisen osan pihaa ja heidän joukkoonsa menivät Herrala ja Jauholan Petterikin. Niinikään näkyi heidän joukossaan olevan

Sipillankylän Naattala, joka aivan äsken oli Ollinvainiota puolustanut, mutta nyt liittynyt mallikyläläisiin ja Herralaan.

Toisella puolella pihaa päärakennuksen turvissa olivat kaikki ne, jotka vieläkin Ollin-vainiota puolustivat, sillä huhu, että kaivoon yöllä olisi vettä kannettu ei saanut vahvistusta.

Niin seisottiin ja hiljaista puhelua kuului molemmista joukoista. Oli joukossa sentään joku, joka laski leikkiäkin niin että toiset nauroivat.

Kirkonkylän Kauppila luki kuulutuksen, luki kovalla äänellä ja kysyi olivatko sen sisällön kuulleet ja ymmärtäneet.

Olivat. Kaikki olivat kuulleet ja ymmärtäneet.

Kauppila kehoitti valitsemaan puheenjohtajan.

Kuului vastauksia, että mies on hyvä, — ei parane valitsemalla, — ja Kauppila valittiin puheenjohtajaksi.

Kauppila nousi portaille, johon kannettiin pöytä ja tuoli.

— Ettei mitään epäilyksiä eikä väärinkäsityksiä syntyisi, — puhui nyt Kauppila portailta, — olen pöytäkirjaa kirjoittamaan pyytänyt asianajajan ja lakimiehen herra P. A. Horsluntin . . .

Horslunti oli ollut jossakin piilossa ja näyttäytyi nyt vasta Kauppilan selän takaa.

— Niin että suostutaanko, että herra Horslunti alkaa kirjoittaa pöytäkirjaa?

Herrala liikkui levottomasti ja mallikylälaisten puolella kävi kova kuiskinta.

— Ei suostuta! — huusi Herrala. — Ei oteta Horsluntia kirjuriksi . . . se on viljainen vissi . . .

— Ei oteta, — huusivat kaikki mallikyläläiset, mutta kuistin edestä kuului ääniä, että Horslunti siihen juuri onkin mies paikallaan.

Kun melu vähä laimeni huusi Kauppila;

— Kehoiton siis kokouksen valitsemaan kirjurin! —

— Se passaa, — huusi Herrala. — Täällä on Mäki-Pekan Viljaami, joka kykenee . . . käynyt kauppakoulut ja kaikki . . .

Ja merkillistä oli, ettei Viljaamia vastaan ollut kenelläkään muistuttamista. Ja Viljaami raastettiin väkijoukosta ja vietiin portaille pöydän luo.

Viljaami suostui, vaikka aluksi koettikin vastustella. Ja näppärä kynämies näkyi olevankin. Kynä juoksi pitkin paperin valkoista pintaa, että vilkkui vain. Mutta hänen selkänsä takana seisoj Horslunti synkin naamoin ja kiiluvien silmin. Hän aavisti, että tuosta Viljaamista ehkä ajanoloon kehittyä kirjuri, joka lyö hänet laudalta ja astuu itse sijalle. Sillä niin saakelin sukkelaan juoksutti hän kynäänsä . . .

— Niin, — jatkoi Kauppila, — niinkuin kuulutuksessa sanotaan, on nyt tässä kokouksessa valittava neljä naapuripitäjän

miestä, jotka yhdessä tarkastavat näitä kysymyksessä olevia meijeripaikkoja ja sen tehtyään antavat kirjallisen lausunnon tarkastuksensa tuloksista. Kummanko paikan nämä uskotut miehet katsovat paremmaksi ja sopivammaksi, niin heidän päätökseensä on sitten tyydyttävä... Suostuuko kokous tähän ehdotettuun toimenpiteeseen?

— Suostutaan. — Se passaa, — kuului ääniä monelta haaralta.

Mutta Herrala pyörähti väkijoukosta ja sanoi:

— Mutta näille valituille miehille on ennen tarkastusta selitettävä, että Ollin-vainion kaivoon on kantamalla pantu vettä...

— Niinpä tietenkin, — myönsi Kauppila. — Kukin saapi näille valituille miehille selittää mitä tahtoo ja minkä luulee asiaan vaikuttavan.

— No sitä minäkin! — rauhottui Herrala. Ja nyt siirryttiin eri pykälään.

— Keitä miehiä naapuripitäjäästä koksous ehdottelee tähän erittäin „kantavaan“ toimeen? kysyi Kauppila.

Ei kuulunut vastausta. Kuului vain hiljaisia supatuksia ja rykimisiä.

— Pyydän lausumaan ajatuksenne, — sanoi Kauppila. — Sillä nyt heti, kun nämä neljä miestä ovat valitut, lähetetään valituille tieto ja pyydetään pian tulemaan. . . . Asialla on kiire nimittäin . . .

— Onpa tietenkin! kuului Herralan ääni.

— Puhukaa siis! — kehoitti Kauppila ja kirjuri, Mäki-Pekan Viljaami, sysi ja sysi kynäänsä mustepulloon, valmiina kirjoittamaan ja hänen takanaan seisoj Horslunti hammasta purren ja kateellisin katsein . . .

Vihdoin kuului Mallikylän Maaherran ääni:

— Minä ehdotan suurviljelijä Öystin Anttia ja talokas Janne Merenemää, jotka ovat taattuja miehiä ja täälläkin tunnettuja.

— Öystin Anttia ja Janne Merenemää

on ehdotettu, — sanoi Kauppila. — Kannattavatko kaikki näitä miehiä.

— Joo. Miks'ei . . . hyvät ovat miehet, — sanoi Herrala.

Viljaami alkoi jo kirjoittaa, mutta silloin kuului Erkkilän Anaskin ääni:

— Minä en kannata Öystin Anttia, se piru petti minut hevoskaupassa . . .

Mutta mallikyläläiset vastasivat, että mitä annoit, sokko, pettää itsesi.

Ja valituksi tulivat siis Öystin Antti ja Merenemän Janne.

— Siis kaksi uskottua miestä on jo valittu. Toiset kaksi vielä. Ketä ehdotellaan. Joutukaa! Naapuripitäjässä on paljon kristittyitä miehiäkin.

— Minä puolestani kannattaisin Reikälän saarnamiestä, — kuului nyt Pitkänrannan Israelin rämeä vanhan miehen ääni. Hän on totinen kristitty ja tekee oikeaa jälkeä. — Ja mitä neljänteen mieheen tulee niin Kirkkovaaran Aukusti on

totisesti herännyt ja maallisia asioitakin ymmärtäväinen mies. Ehdotan siis että äsken valittujen lisäksi valitaan Reikälän saarnamies ja Kirkkovaaran Aukusti, kristityitä miehiä kumpikin . . .

Ei kuulunut hiiskaustakaan vastaan. Kaikki tunsivat Reikälän saarnamiehen kelpo mieheksi, joka monet kerrat oli Heinärannallakin käynyt paatuneita omia tuntoja kolkuttamassa. Ei hänestä kenelläkään ollut pahaa sanottavaa. Eikä Kirkkovaaran Aukustistakaan.

— Kaikki siis ovat sitä mieltä . . . eli kaikki kannattavat Reikälän saarnamiestä ja Kirkkovaaran Aukustia? . .

— Kannatetaan, — kuului joka haaralta.

Viljaami kirjoitti, Horslunti puri hammasista ja hymyili ivallisesti.

— Jaa. Kokous katsotaan siis päättyneeksi, — sanoi Kauppila. — Minä otan toimekseni heti tänään kirjoittaa valituille, että he saapuisivat aivan heti . . .

— Joo. Aivan heti heidän pitää tulla,
— kuului Herralan ääni.

Kokous oli siis lopussa, mutta näytti kuin ei sittenkään oltaisi oikein tyytyväisiä, niinkuin jotakin odotettaisiin.

— On kummaa nähdä, mikä tuosta tulee, — mietti Ollin-Mikko ja rupesi hänkin piippuunsa panemaan.

Ja niin piippuilla syntyi yleinen keskustelu. Ja niin näytti, että sovinto tästä vihdoinkin tulee. Nythän oli koko asia vierasten hallussa, — nythän eivät tarvinneet toiset syyttää toisiaan.

— Tehkööt nyt hyvät miehet parhaan ymmärryksensä mukaan, — siihen täytyy kaikkien tyytyä! — sanottiin.

— No se on oikeaa puhetta!

— Kun olisi jo ennen hoksattu naapuri-pitäjäästä valita riidanratkaisijat!

— Joo. Kun olisikin, niin monta harmia olisi vältetty . . .

— Niin, ja haastetta . . .

— Joo ja haastetta . . .

— Riidat pitää sopia pois! Parempi laiha sovinto kuin libava riita.

— Joo. Herrala ja Jaakkola . . . sopi-
kaa pois! . .

— Saadaan tuumailla tässä! — lupaili Jaakkola, mutta Herrala ei puhunut mitään.

Niin puheltiin ja yhteinen osuusmeijeri näytti sittenkin olevan se aurinko, joka kaikkien sydämiä lämmitti. Melkein itkusilmässä olivat muutamat, niin olivat hyvillään. Keskenään, hyvinä ystävinä jo kaikki juttelivat eikä näyttänyt olevan eroa puolueilla.

Yhtenä miehenä seisottiin. Mutta juuri kuin sydämet alkoivat lämmitä ja vanhat vihat taas mielistä hälvetä nauroi Horslunti ja sanoi:

— Jo nyt olette menneet semmoiseen satimeen, ettei teitä siitä pelasta maa eikä taivas, ha, ha, ha . . .

Odotettiin pelästyneenä mitä Horsluntilla, kaikkietävällä, on sanomista.

Missä ja mitenkä on menty satimeen?

— No hullumpaa yritystä en ole kuulutkaan, — pilkkasi Horslunti. — Menette järkeä ja ymmärrystä hakemaan naapuripitäjästä . . . Kyllä ne teille meijeripaikan näyttävät, niin kristityitä kuin ovatkin! — Nyt on neljän miehen sormennokissa koko Heinärannan osuusmeijeri . . . johan semmoiselle nauravat hevosetkin . . .

— Jaa, mutta emme me anna itseämme pettää, — sanoi Herrala, mutta muut eivät ymmärtäneet sanoa sitäkään, niin olivat hämmästyksissään Horsluntin puheista.

— Vastahan olette tehneet päätöksen, että annatte näille neljälle miehelle vallan määrätä meijeripaikan vaikka keskelle Karhunuomaa! — ivasi Horslunti yhä ja nauraa hökerteli. — Satimeen menitte . . . Semmoisia poikia te olette . . .

Mutta nyt pääsi Mallikylän Maaherra entiselleen ja hän suuttui Horsluntille.

— Semmoisia päätöksiä tässä ei ole tehty, — sanoi hän. — Ja mitä on päätetty nyt yksimielisesti, niin siihen ei pitäisi herra Horsluntilla olla mitään sanomista . . . Missään tapauksessa emme tule tarvitsemaan Horsluntin apua . . . Sitäpaitse ymmärrämme kyllä mistä Horsluntin kiuku on lähtösin . . . Niin että Horslunti on hyvä ja pitää suunsa kiinni asiassa, jossa ei ole hänen neuvojaan kysytty . . .

— Niin vain . . . niinpä tietenkin, — sanoi Herrala.

Horslunti naurahti Maaherran puheelle, mutta siirtyi kuitenkin väkijoukon taakse.

Mutta sittenkin näytti Horsluntin puhe jotakin vaikuttaneen, sillä pitkissä mietteissä rupesivat ukot kokouksesta poistumaan.

Mutta saman päivän iltana kirjoitti Kauppila kaikille neljälle valitulle miehelle naapuripitäjään kirjeen, jossa meijeri-riidan syyt selitti ja pyysi heitä tulemaan meijeripaikasta arvostelunsa antamaan.

Ennenkun vastaukset saapuivat alkoi liikkua kaikenlaisia huhuja. Kerrottiin, että mallikyläläiset olivat lahjoneet Reikälän saarnamiehen, että puolustaisi Herralan palstaa. Kerrottiin lisäksi, että toisiinkin valittuihin miehiin oli koetettu vaikuttaa.

Käytiin kuulemassa Kauppilassa, joko ovat vastanneet ja aikovatko tulla ja milloin?

Eräänä päivänä saapuivat vastaukset kaikilta.

Reikälän saarnamies lupasi tulla jo paria päivää ennen, sillä häntä oli pyydetty pitämään seurat samalla matkalla. Myöntävän vastauksen olivat niinikään lähettäneet Merenemän Janne ja Öystin Antti.

Mutta Kirkkovaaran Aukustin kirje oli pitkä. Aukusti näytti olleen kahdella päällä.

„Minä kyllä meijeririitanne ymmärrän, — kirjoitti Aukusti, — ja mielelläni ottaisinkin vastaan niin uskotun toimen. Mutta, — tunnenko oikein heinärantalaiset? Pelkään, että tunnen. Olenpa melkein varma, että vaikka meidän neljän lausunto meijeripaikasta sattuisikin aivan yhdenlainen, ei päätöksemme sittenkään kaikkia miellyttäisi. Kuitenkin kun olen asiaa miettinyt ja koska on kuulunut, että meijeririitanne alkaa tulla maailman kuuluksi, kun kaikenlaisia käräjä-asioitakin kuuluu tulevan, olen sittenkin päättänyt tulla . . .“

Kirkkovaaran Aukusti tulee siis myöskin.

Oli maanantai-päivä, jona naapuripitäjäläisten oli määrä ruveta meijeripaikkoja tarkastelemaan. Sillä kysymyksessä olivat vain Pikku-Herralan palsta ja Savukylän Ollin-vainio.

Mutta lauantai-iltana tiedettiin jo, että Reikälän saarnamies oli saapunut ja ajanut suoraan Pikku-Herralaan.

Se oli niiden mielestä huono enne, niiden, jotka Ollin-vainion puolella olivat ja niitä oli enemmistö.

Mitä varten meni Herralaan? Seurojako pitääkseen?

— Niinpä tietenkin!

Paras seurapaikka! Isäntä on olevinaan kristitty ja kiroilee ja meuhkaa kuin pahin uskon. Miks'ei mennyt Pitkärannan Israelin taloon, jossa ennenkin on seuroja pitänyt ja tietää Israelin totiseksi kristityksi?

— Niin, miks'ei mennyt?

— Joku siinä on syynä...

— Epäilemättä ovat mallikyläläiset ja Herrala saarnamieheen vaikuttaneet!..

— Johan sitä on huhuiltukin ja toteen taitaa käydäkin!

Niin arveltiin.

Ja kun sunnuntai tuli kuului viestejä, että Reikälän saarnamies pitää seurat Pikku-Herralassa. Mäenpään Ulrikki ja Erkkilän Anaski, joihin saarnamiehen menettely oli vaikuttanut kuin sähkö-isku, lähtivät seuroihin, vaikkei heidän tapansa ollut seuroissa kulkea kun ei kumpanenkaan kulkenut kristityn nimellä.

Huono oli se enne, että saarnamies juuri Pikku-Herralan valitsi seuratalokseen. Ollisipa hänen, vanhan ja kokeneen miehen pitänyt ymmärtää, että semmoinen menettely herättää epäluuloja niissä, jotka Ollinvainiota puolustavat.

Ulrikki ja Anaski olivat hyvin raskaalla mielellä ja Anaski aikoi sanoa suoraan saarnamiehelle, että hän oli ollut hyvin varomaton.

Seuroihin mennessä poikkesivat he kirkonkylän Kauppilaan ja pyysivät häntä mukaan.

Mutta Kauppila ilmoitti olevansa estetty.

Mitä Kauppila arveli Reikälän saarnamiehen menettelystä? Eikö ollutkin sopimatonta?

— Voihan se näyttää epäilyttävältä, — puhui Kauppila, — mutta en minä sittenkään usko, että Reikälä antaa syrjäisten puheiden vaikuttaa vakaumukseensa. Siksi totuuden mieheksi hänet uskoisin . . .

— Niin, niin, — tenäsi Anaski. — Mutta mikä oli siinä, että meni Herralaan, vaikka muissa taloissa on yhtä hyviä ja parempiakin kristityitä kuin Herralassa?

— Johonkin taloon kai hänen kuitenkin olisi pitänyt mennä, — sanoi Kauppila.

Niin, niin, mutta on siinä sittenkin jotakin . . .

— Niin . . . ja jos nyt kävisi niin, että puolustaisivat Herralan palstaa, niin mitä sitten on ajateltava? — sanoi Mäenpään Ulrikki.

— Silloin on selvää, että saarnamies on lahjottu! — päätti Anaski.

Ja he lähtivät seuroihin, mutta Kauppila jäi kotiaan pitkiin mietteisiin.

Sunnuntai oli ja paljon oli väkeä seuroihin menossa, sillä Reikälän saarnamies oli mainio puhuja.

Pihalla oli paljon hevosia ja yhä tuli.

Kun Ulrikki ja Anaski kävelivät pihaan, tuli Herrala heitä jo kuistin edessä vastaan ja oli harvinaisen kohtelias ja puhe-lias. Aivan niinkuin parhaita, rakkaimpia veljiään kohteli hän heitä, tervetulleeksi toivottaen ja vaatien vierashuoneeseen, jossa sanoi saarnamiehenkin vielä olevan.

— Mitä tämä merkitsee? ajatteli Anaski ja sama kysymys vaivasi Ulrikkiakin.

He seurasivat Herralaa, joka kulki edellä ja ohjasi heidät suureen saliin, jossa Reikälän saarnamies istui muutamien vanhempien kristittyjen kanssa.

Ulrikki ja Anaski istuivat kuitenkin lähemmäksi ovea, vierekkäin, ja muista erilleen. Herrala tarjosi heille kummallekin

sikaarin, ja sillä aikaa kun saarnamies puheli uskon asioista, jutteli Herrala Ulrikille ja Anaskille maallisia asioita, ollen erinomaisen ystävällinen ja puhelias.

Vähitellen sekaantui saarnamieskin heidän keskusteluunsa ja pian oltiin meijeri-asiasta juttelemassa.

Saarnamies puhui pehmeällä äänellä ja aivan kuin lukisi kirjasta.

Merkillisiä uutisia kuulivat nyt Ulrikki ja Anaski.

Saarnamies oli käynyt Savukylässä Jaakkolassa, jolta ja Herralalla oli kuullut tulevan julman rumia käräjäasioita. Jumalan sanan voimalla oli hän saanut Jaakkolan taipumaan sovintoon ja lähtemään Herralan puheille.

Yhdessä olivat sitten eilen illalla Jaakkolan kanssa tulleet tähän Herralaan ja sovinto oli tehty. Molemmiin ovat kutsuneet kiivauttaan, ja pyytäneet toisiltaan anteeksi. Sovinto oli tehty...

Niin kertoi saarnamies haikealla äänellä Ulrikille ja Anaskille.

— Joo, — jatkoi Herrala. — Syytä oli meissä kummassakin ja minunkin luonto parkani on niin kiivas, etten hallitse mieltäni . . .

— Kaikki synnit ovat anteeksi annetut, — vakuutti saarnamies Herralalle, mutta hänen silmäyksistään ymmärsivät Ulrikki ja Anaski, että hekin saivat uskoa syntinsä anteeksi.

Liikutetuiksi tulivat Ulrikki ja Anaski, — eivätkä he sentään paatuneita pahan-tekijöitä olleetkaan, ja kovin vakavina istuivat. Nyt ymmärsivät he miksi saarnamies oli päivää ennen tullut ja minkä vuoksi juuri Herralaan jäänyt seuroja pitämään . . .

Ja he olivat syyttäneet saarnamiestä ties mistä kaikesta!

Nyt he myöskin älysivät minkävuoksi Herrala oli niin hyvällä tuulella. Hän oli

paljaalla anteeksi pyynnöllä päässyt kärejäsasioistaan, joista olisi voinut olla mitä vakavimmat seuraukset.

Ulrikille ja Anaskille tarjottiin vehnäiskahvit ja saarnamies ilmoitti, että seurat alkavat . . .

Hän nousi ylös ja käveli vakavana poikki salin laattian suoraan pirttiin, joka oli aivan täynnä sanankuulijoita. Häntä seurasivat vanhemmat kristityt aivan kantapäillä ja kun saarnamies meni pöydän taakse, asetuivat nämä siihen viereen, likimmäksi pöytää.

— Veisatkaamme virsi, — kehoitti saarnamies.

Herrala oli mainio veisumies ja kun hän nyt aloitti virren, niin helähti koko huone ja tarpeellinen virkistys tapahtui kuuli-joissa. Hartaana, kankeasti huutaen veisasi Herrala suu auki ja silmät kiinni, veisasi niinkuin olan takaa ääntä hakisi . . .

Ulrikki ja Anaski jäivät oven puoleen istumaan.

He eivät tienneet, oliko heillä hyvä vaiko paha olla, mutta molemmiin tunsivat he, että kyllä hekin olivat syntisiä ihmisiä.

VII

Valkeni maanantai-aamu, se aamu, jona naapuripitäjäläisten oli aloitettava meijeri-paikkojen tarkastus.

Ihana oli keväinen ilma. Linnut lauloivat ja kesäntulosta puhuivat ihmiset.

Naapuripitäjän valitut miehet, Öystin Antti, Merenemän Janne ja Kirkkovaaran Aukusti, olivat saapuneet aamulla varhain Savukylään ja juoneet aamukahvit Jaakkolassa. Sieltä lähettivät he sanan Reikälän saarnamiehelle Herralaan, että saapua Savukylään, sillä Ollin-vainio tarkastettaisiin ensin.

— Sepä nyt oli, — sanoi saarnamies. — Minä luulin, että he saapuvat ensin tänne.

Herrala valjasti hevosensa ja lupasi lähteä kyytiin.

Oli ollut semmoinen määrä, ettei yksikään heinärantalainen saa olla läsnä kun tarkastusmiehet ovat työssä. Heidän pitää saada tehdä toimensa syrjäisten häiritsemättä.

Niin oli sovittu.

Mutta nyt sattui Herralalle mainio tilanne päästä mukaan. Ei nimittäin sopinut mitenkään, että Reikälä, vanha mies, joutuisi jalkapatikassa menemään Ollinvainioon asti. Rengillä oli mukamas kevät-kiireitä, ettei hän mitenkään joutaisi saarnamiestä kyytiin. Itse täytyi isännän lähteä!

Saisipa siinä sitten, loitompana ainakin, kuulla ja nähdä miten tarkastusmiehet toimensa tekevät!

Ja Herrala oli kovin hyvillään. Ja niin lähtivät. Saarnamies istui etuistuimella ja Herrala takana ajajana.

— Oli toki hyvä, että Jaakkola jätti sen käräjäasian, — sanoi Herrala.

— Oli, — puhui Reikälä. — Kyllä se ensin vastusteli, mutta minä nuhtelin ja niin leppyyi . . .

Ajoivat eteenpäin. Herrala ei malttanut olla kajoamatta meijeririitaan.

— Saapa kuulla nyt mitä pidätte Ollin-vainiosta? kysyi hän suu naurussa.

— Niin, en tiedä, — vastasi Reikälä vältellen.

— Mitä vesiasiaan tulee, — ja siitähän riita on alkanut, — niin sitä mieltä sentään ovat kaikki, että kyllä Ollin-vainio jääpi jälkeen, — sanoi Herrala.

— Niin, kuka tietää, — vastasi Reikälä, nähtävästi tahtomatta ajatuksiaan lausua.

— Se on selvää . . . ja miten lienee lopultakin sen asian . . . Eikö liene Jaakkola sittenkin kannattanut vettä kaivoon! — sanoi Herrala.

Saarnamies rykäsi.

Hänelle oli kerrottu, että Räisä-Mikko oli itse keksinyt koko jutun, saadakseen Herralalta palkinnon. Mutta siitä saarnamies ei kuitenkaan virkannut Herralalle mitään.

— Pitää muistaa ottaa huomioon kuitenkin ja koettaa saada selville onko Jaakkola kantanut vettä, — sanoi Herrala.

— Tottapa ne ovat toiset tarkastusmiehetkin sen huhun kuulleet, — uskoi Reikälä.

Kun he saapuivat lähelle Ollin-vainiota näkivät he jo monta miestä kävelevän Ollin-vainiolla ja toisilla oli lapio, toisilla rautakanki kädessään. Herrala ja Reikälä tunsivat jo pitkän matkan päähän kaikki. Siellä olivat naapuripitäjän tarkastusmiehet ja sitä paitse Mallikylän Maaherra ja Savukylän Jaakkola ja Vankkala . . .

Siinä se nyt oli! Eivätpä olleet maltta-
neet olla poissa nuokaan! Kyllä kai Herralalla oli yhtäsuuri oikeus sinne mennä kuin toisillakin!

Tiehaarassa laskeusi saarnamies kiesistä alas ja käveli menemään toisten tarkastusmiesten luokse. Herrala ajoi hevosensa lähellä olevaan Martimon pihaan ja alkoi panna kiinni tallin seinään, joutuakseen hänkin toisten joukkoon.

Mutta kun hän parhaassa vauhdissa oli vaaksomassa Ollin-vainiolle päin, tulivat Maaherra, Vankkala ja Jaakkola vastaan ja ilmoittivat, että tarkastusmiehet olivat käskeneet heidänkin poistua, sillä he eivät halua, että kukaan kuulee mitä keskustelevat . . .

— Sepä saak . . . — sanoi Herrala, nyreissään.

— Niin kuuluivat sanovan, — vakuuttivat toiset.

He jäivät siihen seisomaan, mutta olivat niin kaukana tarkastusmiehistä, etteivät kuulleet sanaakaan mitä nämä juttelivat.

— Mennään miehissä, — ehdotteli Herrala innostuneena ja levottomana. Minkäpä

meille tekevät! Me ollaan riskiä miehiä kaikki!

— Ei sovi, ei sovi, — tyyntytteli Maa-herra kiivasta Herralaa, mutta Vankkalaa nauratti.

Eivät saaneet siis mitään kuulla.

Iltapäivällä tuskaantui Herrala vartomiseen ja lähti ajamaan kotiaan päin. Hän viuhtoi ruunaansa lautaselle ja remusi muutenkin tavallista enemmän.

Pitkältä tuntui iltpäivä. Ikävissään lähti hän rantavainiolle, jossa rakennushirret töröttivät läjissään. Noista kahdesta läjästä, joissa ei enään ollut jäljellä kuin pohjakerros, olivat savukyläläiset vie-neet suurimman osan Ollin-vainioon . . . Enemmät puolet hirsistä olivat vielä kuitenkin jäljellä ja se tieto Herralaa loh-dutti . . .

Kaivoonkin hän silmäsi . . . Täynnä oli vettä nytkin niinkuin oli ollut koko tal-ven . . .

Kun hän silmäsi maantielle näki hän Horsluntin kävellä vaaksovan ohi.

— Mitähän pirua se tuokin on liikkeellä,
— arveli Herrala. — Eiköhän sekaannu-
kin taas meijeriasiaan . . .

Pahalla tuulella oli hän koko illan ja kummasteli ja vartoi vartomallakin, että tarkastusmiehet saapuisivat Ollin-vainios-
ta . . .

Mutta heitä ei näkynyt tulevaksi ja kello kävi jo yhtätoista.

Silloin Herrala arvasi, että ovat yöty-
neet Savukylään.

*

Seuraavana aamuna tulivat ja menivät suoraan rantavainiolle, eivät käyneetkään talossa.

Herrala katseli akkunasta heidän hom-
maansa ja mieli teki mennä selittelemään,
mutta kun ei ketään vierasta näkynyt, ei
häenkään mennyt. Öystin Antti näkyi

muistikirjaansa kirjoittelevan. Kirkkovaa-
ran Aukusti mittasi kaivon syvyyttä ja
kaikin näkyivät maistelevan vettä . . .

— Kirkasta se on kuin viina, — sanoi
Herrala itselleen.

Palstan laajuudenkin mittasivat ja kai-
voivat maahan syvän kuopan.

— Kaivakaa vaan, kyllä siinä maa kes-
tää, — mietti Herrala.

Puolelta päivin saivat työnsä tehdyksi
ja menivät sisälle Herralaan.

Herrala kestitsi nisukahvilla ja sikaa-
reilla, mutta ei sanaakaan puhuttu meijeri-
paikasta. Muista asioista juttelivat.

Eikä Herralakaan kysynyt.

Sitten ilmoittivat, että tänä iltana anta-
vat lausuntonsa kirkonkylän Kauppilassa,
— niinkuin välipuhe on. Sinne saavat
kaikki tulla kuulemaan, jos tahtovat. He
ovat parhaansa tehneet, eivät muuta voi.

— Passaahan sen sanoa nyt jo! — sa-
noi Herrala, mutta Öystin Antti ilmoitti,

että he ovat tutkimustensa tuloksista tehneet pöytäkirjan, joka luetaan ja jätetään osuuskunnalle.

Pian levisi siitä tieto, sillä telefooneja oli Sipillankylään asti. Ja muutenkin levisi tietoja, sillä joka talossa odotettiin jännityksellä mitä tuleman pitää.

Kaikki, jotka kynnelle kykenivät, riensivät kirkonkylän Kauppilaan.

Ollin-Mikkokin oli saanut kuulla asiasta ja juoksujalassa riensi hänkin Kauppilaan päin.

Tiellä kohtasi hän Horsluntin, joka vaaksoi vimmattua vauhtia ikäänkuin asia häneenkin koskisi.

— Saisi kuulla kumpaaiko paikkaa pitävät parempana, Ollin-vainiota vaiko Herralan palstaa? kysyi Mikko.

— Pitäkööt kumpaaiko hyvänsä, mutta ei siitä vain yksimielisyyteen päästä, — arveli Horslunti.

— Etteikö vieläkään ruvettaisi rakentamaan? kysyi Ollin-Mikko uteliaana.

— No usko minua! — vakuutti Horslunti.

He saapuivat Kauppilaan, jossa pihakin oli puolellaan väkeä ja pirtti sanottiin olevan aivan täynnä.

Mikko ja Horsluntikin saivat jäädä pihalle.

Mutta avonaisista akkunoista kuului selvästi mitä sisällä puhuttiin.

Öystin Antti selitti kovalla äänellä, että uskotut miehet olivat nyt parhaan ymmärryksensä mukaan tarkastaneet näitä kahta meijeripaikkaa, nimittäin Savukylän Ollin-vainiota ja Pikku-Herralan rantavainiota. He ovat ottaneet huomioon kaikki seikat, jotka tarkemmin selitetään pöytäkirjassa, jonka he jättävät osuuskunnalle.

Jännitys kasvoi ja pihalta jo huudettiin, että sanokaa suoraan kumpako paikkaa pidätte parempana!

Herralan ääni kuului sisältä.

— Niin, sanokaa pian mitä protokollassa seisoo!

Taas kuului Öystin Antin ääni:

— Sitä mieltä olemme kaikin, että Ollin-vainio on monessa suhteessa sopivampi meijeripaikaksi . . .

Kuolon hiljaisuus vallitsi. Herrala, Jauhola ja mallikyläläiset ja kaikki muut Herralan palstan puolustajat punottivat kuin kukon heltat ja ähkimisiä ja rykimisiä alkoi kuulua.

— Parhaamme olemme tehneet ja toivomme, ettei erimielisyyttä enään synny, — puhui Öystin Antti lisäksi, — vaan että nyt yksimielisesti alatte jatkaa rakennushommaa Ollin-vainioon . . .

— Ei koskaan rakenneta Heinärannan osuusmeijeriä Savukylän Ollin-vainioon! — karjasi Herrala niin, että kuului kauvas maantielle.

Silloin aukeni tammi ja hirmuinen rä-

hinä syntyi yht'äkkiä. Mallikylän Maaherrakin huusi, että posket ja silmät pulistuivat:

— Ei koskaan . . . Ei koskaan!

Herrala huusi ja huitoi käsillään. Pirtissä syntyi hirmuinen tungos. Pyrittiin ulos oven kautta, mutta tungos oli ääretön. Kirkkovaaran Aukusti hyppäsi ulos akkunasta ja samaa tietä tuli saarnamieskin . . .

Herrala ja Jaakkola osuivat tungoksessa vastakkain ja lähellä oli, etteivät käyneet toisiaan kaulukseen.

Turhaan huusivat toiset, että asettukaa . . . olkaa hiljempaa . . .

Yhä melu vain eneni.

Kun Herrala vihdoinkin pääsi pihalle, puski hän vihansa uskotuita miehiä vastaan ja haukkui suut, silmät täyteen . . .

Kirkkovaaran Aukusti pakeni pois, mutta nyt iskivät Maaherra ja Herrala saarnamiehen kimppuun . . .

— Tulepas vielä seurojasi pitämään! —
uhkasi Herrala. — Semmonen kristitty!..

Saarnamies ei vastannut mitään, vaan
koki päästä pakenemaan kujasta ulos, ho-
kien mennessä:

— Tätä minulle jo ennustettiinkin.

Herrala liehui kuin pahahenki ja hänen,
Maaherran ja Jauholan ympärille kokoon-
tuivat kaikki ne, jotka Herralan palstaa
puolustivat.

Ja niitä oli paljon.

Niitä oli läsnäolevista enemmän puolet
ja Herrala huusi:

— Enemmät puolet ovat meidän palstan
puolella!

Ja niin todella olikin.

Kauppila ymmärsi nyt, että koko hom-
ma oli ollut turhaa ja hänenkin uskonsa
alkoi horjua.

— Ei tule mitään, — sanoi hän Öystin
Antille, joka vielä oli uskaltanut jäädä pai-
kalle.

— Tätä minä itsekseni ennustinkin, — vastasi Öystin Antti, mutta lohduttaakseen Kauppilaa hän lisäsi:

— Tämmöistä elämää se on muuallakin ollut . . . eivät heinärantalaiset ole ainoat!

— Taisi nyt jäädä ijäksi päiväksi, — arveli Kauppila.

— Mitä hulluja! Antaa ajan kulua . . . Kyllä vihat lauhtuvat, — sanoi Öystin Antti.

Väkeä alkoi jo lappaa pois ja jotkut sanoivat mennessään, että oli hullutusta hankkia tänne naapuripitäjästä lisää juonnittelijoita, — niinkuin niitä ei olisi kyliksi omassa pitäjäässä!

— Uusi kokous on pidettävä ja otettava selvä, onko Jaakkola kantanut vettä Ollinvainion kaivoon! huusi Herrala.

Säkkijärven Ollikin oli läsnä, kävi Kaupilan luo ja sanoi:

— Jaa, olkaa hyvä ja täyttäkää se Ollinvainion kaivo, muuten minä haastan kärejiin koko osuuskunnan . . .

Kauppila oli hänkin jo vihastunut ja tikasi Ollille:

— Mitä pirua sinä siitä tahdot . . . eihän kaivo ole sinun maassasi . . . Häpeä tomppeli!

— Jaa, jaa, mutta kaivo on sen vesisuonen päällä, joka juoksee meidän kaivoon . . .

— Mene hyysikkään!

Rähinä ja tinka oli kova. Mutta maantien laidalla istuivat Horslunti ja Ollin-Mikko, molemmat nauravin silmin ja hymyhuulin.

Kun Herrala koko Mallikylän roikan kanssa meni siitä sivu, nauraa hökerteli Horslunti kuivaa nauruaan ja sanoi:

— No kuinkas kävi Herrala? Enkösinä ennustanut oikein.

— Mutta eivätpä saa vaan puoltonsa päälle . . . Meitä ei pyöritetä. Ei vaikka . . .

Vimmassa oli Herrala vielä kun kotiaakin saapui. Hän luuli tapaavansa Reikä-

län saarnamiehen kotoansa ja ehtivänsä vielä hänet läksyttää.

Mutta emäntä ilmoitti, että saarnamies oli kiireesti noutanut kapsäkkinsä ja lähtenyt Kirkkovaaran Aukustin kanssa ajamaan kotipitäjää kohden . . .

— Taisipa vähä pelätä! arveli Herrala.

*

Ja niin alkoi kesä tulla. Kevät-kylvöt tehtiin, siemen iti, oras nousi . . .

Mutta Heinärannan osuusmeijerin seinät eivät vielä nouse.

Ja noussevatko tämän polven aikana ollenkaan?

Sillä meijeririita jatkuu yhä ja nousevan polven kynämiehet siitä ehkä jutun laativat jatkoksi tälle ja tämän edelliselle.

50 pennin romaaneja!

Hyviä, ensiluokkaisia kirjoja halvalla

— se on ollut tarkotuksemme ryhtyessämme julkaisemaan 50 pennin romaanisarjaamme. Sarjamme teokset ovat huolella valittuja, mailman-kirjallisuuden merkkimiesten kirjottamia, arvokkaita, puhdashenkisiä, mutta silti myös jännittäviä ja mielenkiintoisia. Ne ovat sitäpaitsi kokoonsa nähden myös **halvimpia** 50 pennin sarjoista, hyvälle pa-perille painettuja, hienoilla värikuvakansilehdillä varustettuja.

Hankkikaa ajoissa sarjamme kaikki saatavissa olevat numero N:ot 1—13 ovat jo loppuunmyytyt (paras todistus sarjamme saavut-tamasta suosiosta!), sen jälkeisiä numeroita on vielä saatavissa, to-sin muutamia aivan pieni määrä. Uusia numeroita ilmestyy säännöl-lisesti.

14. RUIJAN RANNOILTA, kirj. Matti Aikio . . .	160 s.	50 p.
15. LUOTSINA MISSISSIPPI-JOELLA, kirj. Mark Twain . . .	144 s.	50 p.
16. PYHÄN BIRGITAN VAELLUS, kirj. W. von Heidenstam . . .	152 s.	50 p.
17. VOIMAIHMINEN, kirj. Joseph Conrad . . .	114 s.	50 p.
18. VALHEEN VERKKO, kirj. Sidney Warwick . .	173 s.	50 p.
19. VANHA HEIDELBERG, kirj. W. Meyer-Förster	180 s.	50 p.
20. TOISEN OMA, kirj. Väinö Kataja . . .	132 s.	50 p.
21. YLÄMAAN LESKI, kirj. Walter Scott . . .	158 s.	50 p.
22. MEHILÄISPYYTÄJÄ, kirj. J. F. Cooper . . .	223 s.	50 p.
23. KAKSI NAISTA, kirj. A. G. von Suttner . .	176 s.	50 p.
24. HOP-HEI, kirj. J. S. Winter . . .	120 s.	50 p.
25. TARAS BULBA, kirj. N. V. Gogol . . .	186 s.	50 p.
26. MORTONIN TESTAMENTTI, kirj. E. Y. Miller	128 s.	50 p.
27. KESÄINEN TARINA, kirj. U. W. Walakorpi .	152 s.	50 p.
28. ERÄÄN PERHEEN TARINA, kirj. W. Collins	112 s.	50 p.
29. LINNAN HERRA, kirj. Filip Laicus . . .	128 s.	50 p.
30. UUTEEN ELÄMÄÄN, kirj. Väinö Kataja . .	128 s.	50 p.
31—38. MYLADYN POIKA, kirj. Alex. Dumas. Kuvitettu. 8:n nidettä à 50 p. (Sidott. 2 osaan yht 6 mk.) Sivuja yht. . . .	1267 s.	50 p.
39. KUUN KULTAA, kirj. Jeffery Farnol . . .	208 s.	50 p.
40. SOTAINEN TARINA, kirj. Väinö Kataja Noin	130 s.	50 p.

Sarjaa jatketaan.

Kaikkia yllämainittuja saatavissa kaikissa kirjakaupoissa, rautatie-kirjakaupoissa y. m. Summissa joka 6:s ilmaiseksi. Hankkikaa ajoissa, ennenkun painokset loppuvat!

ARVI A. KARISTO
Kustannusliike, Hämeenlinna.